

ខេត្តិយបូព៌សាស្ត្រ ខេត្តិយសាស្ត្រ

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ក្រសួងវប្បធម៌ វិទ្យា និង សាស្ត្រ

ឆ.ស. ២៥៣៤

เหรียญดุษฎีมาลา

เข็มศิลปวิทยา

กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่

พ.ศ. ๒๕๑๔

เหรียญคุณูปมาลา เข็มศิลปวิทยา

พร้อมด้วยภาคผนวก

ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับพระราชทาน
เหรียญคุณูปมาลา เข็มศิลปวิทยา พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔

กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่

จำนวน ๒,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๑๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา นายพยุ่ง ทิพยเนตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๔

คำนำ

การที่มนุษย์เราอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่ ๆ นั้น ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าของสังคมนั้น ย่อมเป็นหัวใจสำคัญและเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมปรารถนาให้มีมากที่สุดเท่าที่จะสร้างสรรค์ขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ในชุมชนต่างๆ จึงต้องกำหนดมาตรการในอันที่จะนำความสุขสงบมาสู่สังคมของตนขึ้นไว้ มาตรการสำคัญ ๆ ที่ใช้กันอยู่ทั่วโลกในขณะนี้ น่าจะได้แก่ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ ซึ่ง เป็นข้อควบคุมความประพฤติของบุคคลในชุมชนนั้นให้อยู่ในขอบเขตที่จะนำแต่ความสุขมาสู่ส่วนรวม แต่ถึงกระนั้น ก็ปรากฏว่า กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ เท่านั้นยังไม่ เป็นการเพียงพอที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์สุขและความเจริญ

ก้าวหน้าให้แก่สังคมได้สมความประสงค์ ผู้นำหรือประมุข
ของชุมชนทั้งหลายจึงพยายามหาวิธีต่าง ๆ ที่จะส่งเสริม
ให้มีการสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้แก่สังคมของตนอีก
ทางหนึ่งด้วย เป็นต้นว่า ให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณให้
ปรากฏ หรือมอบเครื่องหมายสรรเสริญ

ในประเทศไทยนี้ พระมหากษัตริราชเจ้าของเรา
ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณคำนึงถึงประโยชน์สุขอันสำคัญ
ของพสกนิกรไทยเสมอมาตั้งแต่โบราณกาล ดังปรากฏว่า
ได้ทรงสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเข็มเครื่องหมายเพื่อ
พระราชทานแก่ผู้ทำประโยชน์คุณความดีมีประโยชน์แก่บ้านเมือง
ในด้านต่าง ๆ เป็นการประกาศเกียรติคุณของท่านผู้นั้น และ
เป็นเครื่องโน้มน้าวจิตใจพสกนิกรในชาติให้ใฝ่ประพฤติปฏิบัติ
แต่สิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองด้วย ในบรรดา
เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเครื่องหมายประกาศเกียรติคุณเหล่า
นั้น มีเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยารวมอยู่ด้วย เหรียญ
จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้เป็นกรรมสิทธิ์

แก่ผู้ที่ได้ใช้ศิลปวิทยาเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่าง
เยี่ยมยอดเท่านั้น โดยจะมีคำจารึกพระนาม หรือนามของผู้
ได้รับเหรียญไว้ด้านหลังด้วย อนึ่ง เพื่อเป็นเกียรติยศแก่
วงศ์ตระกูลของผู้ที่ได้รับ ก็ได้ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณ
โปรดเกล้าฯ ให้ทนายทโดยธรรมรักษาไว้เป็นเครื่องเชิดชู
ตระกูลวงศ์ได้ เว้นแต่ถ้าทนายทนั้นมีความประพฤติเสื่อมเสีย
ก็อาจจะทรงเรียกคืน

กรมศิลปากรเห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับเหรียญดุษฎีมาลา
เข็มศิลปวิทยานี้ยังไม่แพร่หลายมากเท่าที่ควร เพราะในปีหนึ่ง
จะมีผู้ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเป็นจำนวนน้อยมาก
บางปีก็ไม่มีผู้ได้รับพระราชทานเลย จึงเห็นควรเผยแพร่ความรู้
เกี่ยวกับเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยานี้ ให้ทราบทั่วกัน
เพื่อเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลทั้งหลายมีความ
สนใจ มานะ พยายาม และมีพลังศรัทธาในอันที่จะศึกษาค้น
คว้า และคิดสร้างสรรค์ศิลปวิทยาการของประเทศชาติ ให้เจริญ
ก้าวหน้ารุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ฉะนั้น จึงมอบให้เจ้าหน้าที่

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ มีนางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
และนางสาวอารี สุทธิเสวนต์ รวบรวมและเรียบเรียงประวัติ
ความเป็นมาและความรู้เกี่ยวกับเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลป
วิทยา ข้นพิมพ์เผยแพร่แก่ผู้สนใจ รวมทั้งได้นำประวัติและ
ผลงานของข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับพระ
มหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา
เข็มศิลปวิทยา ใน พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔ มาประมวลไว้เป็น
ตัวอย่างให้ทราบด้วย

ธีระ ธีระ

(เชอ สาริมาน)

อธิบดีกรมศิลปากร

๒๑ เมษายน ๒๕๑๔

สารบัญ

ประวัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์		๑
สมัยอยุธยา		๒
สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น		๒
เหรียญคุณูปมาลา เข็มศิลปวิทยา		๖
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว		
ทรงสร้างเหรียญคุณูปมาลา		๖
พระราชบัญญัติเหรียญคุณูปมาลา		
พุทธศักราช ๒๔๒๕		๑๓
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว		
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญวชิรมาลาแทน		
เหรียญคุณูปมาลา เข็มราชการในพระองค์		๓๔

พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา

พุทธศักราช ๒๔๘๔ ๔๐

พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา

พุทธศักราช ๒๔๘๕ ๔๔

ระเบียบวิธีการคัดเลือกผู้ที่ได้รับพระราชทาน

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ๔๗

ภาคผนวก

ข้าราชการกระทรวง ศึกษาธิการที่ได้รับ

พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

พ.ศ. ๒๔๑๓ — ๒๔๑๔ ๕๓

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

ประวัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือเครื่องประดับที่เป็น
เครื่องหมายแสดงเกียรติยศ และบำเหน็จความชอบ
ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นเพื่อพระราชทานแก่ข้า
ราชการ หรือบุคคลทั้งหลายที่สมควรได้รับเป็นบำเหน็จ
ความชอบในราชการหรือในพระองค์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์เกี่ยวกับประวัติของเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ไว้ว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น มีชน
เป็นครั้งแรกในยุโรปนานมาแล้ว เดิมพวกผู้ดมฺตระ-
กูลต่าง ๆ ใช้เป็นเครื่องหมายแสดงหมู่คณะของตน
ครั้นในสมัยสงครามครูเสด สันตะปาปาผู้เป็นประธาน
แห่งคริสตศาสนา ได้ทำรูปไม้กางเขนขึ้นใช้เป็นเครื่อง
หมายทหารที่อาสาไปรบในสงครามครูเสด ในครั้งนั้น
พระเจ้าแผ่นดิน และขุนนางผู้มียศจากประเทศต่าง ๆ

อาสาสมัครเป็นทหารในกองทัพเป็นจำนวนมาก เครื่อง
หมายนั้นจึงแพร่หลายไปในนานาประเทศอย่างกว้าง
ขวาง ครั้นแล้วในภายหลังประเทศต่าง ๆ ก็รับความ
คิด นำเครื่องหมายแสดงหมู่คณะนั้นไปคิดดัดแปลง
เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับประเทศของตน

ส่วนประเทศทั้งหลายทางเอเชียนี้ ก็มีเครื่อง
ประดับเป็นเครื่องหมายเกียรติยศ และบำเหน็จความ
ชอบมาแต่โบราณด้วยกันทุกประเทศ แต่ใช้เป็นอย่าง
อื่น ที่ใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามแบบอย่างฝรั่งนั้น
เกิดขึ้นในประเทศไทยก่อน แล้วประเทศอื่นเช่น
ญิบุน และจีน จึงได้คิดขึ้นภายหลังตามลำดับ จนถึง
ปัจจุบันนี้ปรากฏว่ามีใช้กันหมดทุกประเทศแล้ว

ในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่า ตั้งแต่สมัยกรุงศรี
อยุธยา พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีเครื่องราชอิสริยาภรณ์
คือสังวาลพระนพแล้ว ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรง
สร้างสังวาลนพรัตนชนอกสายหนึ่ง ครั้นในรัชกาลพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มสร้างดวง

คาราสำหรับติดเสื้อเรียกว่า “ตรา” หรือเรียกตาม
ภาษาอังกฤษว่า “เดอคอเรชัน” (Decoration) แต่ยังไม่
มีบัญญัติเรียกชอเฉพาะ ทรงเรียกดวงตรานี้ในพระ
ราชนิพนธ์ของพระองค์ว่า “เครื่องประดับสำหรับยศ”
ถ้าหมายเฉพาะเครื่องประดับขององค์พระมหากษัตริย์
เรียกว่า “เครื่องราชอิสริยยศ” ถ้าเป็นเครื่องประดับ
สำหรับขุนนาง ทรงใช้ว่า “เครื่องสำคัญยศ”

ครั้นต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงตราระเบียบเครื่องราชอิสริยาภรณ์เบน
ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ โดยออกเป็นประกาศ
ยังมีได้มีพระราชบัญญัติ และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า
“เครื่องราชอิสริยยศ” ถึง พ.ศ. ๒๔๑๖ จึงมี
พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยยศขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อ
มาใน พ.ศ. ๒๔๓๒ จึงโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขพระ
ราชบัญญัติเดิม เปลี่ยนเรียกว่า “เครื่องราชอิสร
ยาภรณ์” (๑)

(๑) โปรดดูรายละเอียดประวัติการสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ใน
ตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕
ประกอบ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของไทยนั้น อาจแบ่งเป็น
ประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๔ ประเภท คือ

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทาน
แก่ประมุขของรัฐ มีชนิดเดียว คือ เครื่องราชอิสริยา
ภรณ์อันเป็นมงคลยิ่ง ราชมิตราภรณ์

๒. เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความ
ชอบในราชการแผ่นดิน มี ๖ ชนิด คือ

(๑) เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณ
รุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์

(๒) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล
นพรัตน์ราชวราภรณ์

(๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

(๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

(๕) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง
ช้างเผือก

(๖) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎ
ไทย

๓. เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความ
ชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์ มี ๓ ชนิด คือ

- (๑) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ รัตนวราภรณ์
- (๒) ตราวัลลาภรณ์
- (๓) ตราวัชรมาลา

๔. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็น
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย มี ๔ ชนิด คือ

- (๑) เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ
- (๒) เหรียญบำเหน็จในราชการ
- (๓) เหรียญบำเหน็จในพระองค์
- (๔) เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ ได้แก่เหรียญต่อไปนี้

เหรียญกล้าหาญ

เหรียญชัยสมรภูมิ

เหรียญราชนิคม

เหรียญปราบฮ่อ

เหรียญงานพระราชสงครามยุโรป

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

เหรียญसानติมาลา

เหรียญบำเหน็จในราชการ ได้แก่เหรียญต่อไปนี้

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

เหรียญช่วยราชการเขตภายใน

เหรียญช่วยราชการชายแดน

เหรียญจักรมาลา

เหรียญจักรพรรดิมาลา

เหรียญสารทูลมาลา

เหรียญบุษปมาลา

เหรียญลูกเสือสรรเสริญ

เหรียญลูกเสือสดุดี

เหรียญบำเหน็จในพระองค์ ได้แก่เหรียญต่อไปนี้

เหรียญรัตนาภรณ์

เหรียญราชรุจิ

เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ได้แก่เหรียญต่อไปนี้

เหรียญสตพรรษมาลา

เหรียญรัชดาภิเษกมาลา

เหรียญประพาสมาลา

เหรียญราชินี

เหรียญท้าวธากิไชย

เหรียญรัชมงคล

เหรียญรัชมังกลาภิเศก

เหรียญบรมราชาภิเศก

เหรียญชัย

เหรียญเฉลิมพระนคร ๑๕๐ ปี

เหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ

เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนิน

เยือนสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป

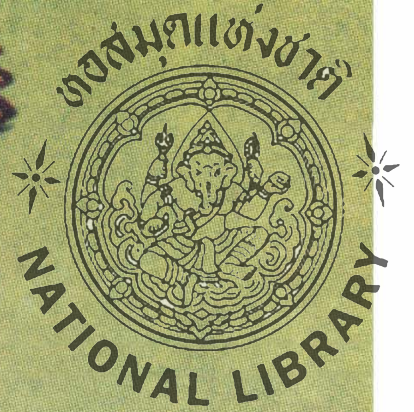
เหรียญกาชาดสรรเสริญ

เหรียญกาชาดสมนาคุณ

ซึ่งในท่อนจะได้กล่าวถึงเฉพาะ เหรียญดุษฎีมาลา
เข็มศิลปวิทยา ต่อไป

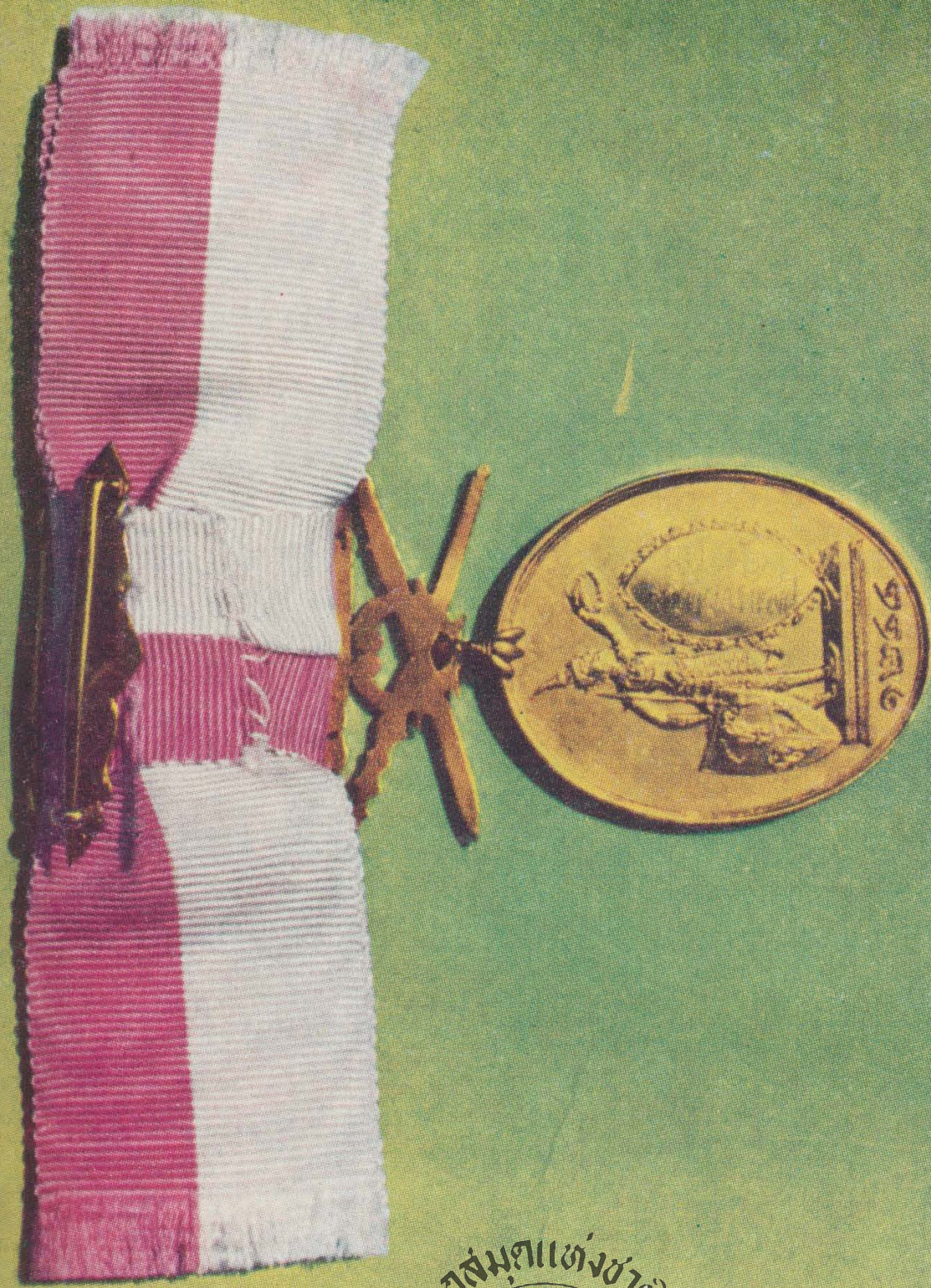
เหรียญคุณวุฒิมาลา เข็มศิลปวิทยา

เหรียญคุณวุฒิมาลา เข็มศิลปวิทยา เป็นเหรียญ
บำเหน็จความชอบในราชการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ.
๒๔๒๕ อันเป็นมหามงคลสมัย ซึ่งบรรจบครบรอบร้อย
ปีแห่ง นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก ทรงสถาปนากรุงเทพฯ พระมหานครอมรรัตน-
โกสินทร์ฯ และทรงเริ่มพระบรมราชจักรวงศ์สืบรัตน
ราชูปถัมภ์ให้สืवरัชมัยยงย่นต่อมาจนถึงรัชกาลของพระองค์
ท่าน ในครั้งนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
เครื่องราชอิสริยยศ เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์คำนึง
ถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้า มีนามว่า “เครื่องราชอิสริยยศ อันมีเกียรติคุณ
รุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรบรมราชวงศ์” สำหรับพระราชทาน
พระบรมวงศานุวงศ์ที่ได้ดำรงรักษาราชประเพณี และ
รักษาความสามัคคีในราชตระกูลย่น รุ่งเรืองสืบมา
ครั้นเมื่อทรงสร้างเครื่องราชอิสริยยศ “มหาจักร
บรมราชวงศ์” แล้ว ทรงพระราชดำริว่า ข้าราชการที่ได้

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
สำหรับพระราชทานข้าราชการชาย
(ด้านหน้า)

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
สำหรับพระราชทานข้าราชการสตรี

รับราชการมาด้วยดี มีความสามารถ ทำคุณประโยชน์
ยิ่งใหญ่แก่ราชการนั้น ควรจะได้รับพระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยยศด้วย จึงทรงพระมหากรุณาธิคุณ โปรด
เกล้าฯ ให้สร้าง เหรียญเครื่องประดับขอ “ดุขฎุมลาลา”
สำหรับพระราชทานทหารและพลเรือน ตามความดี
ความชอบ เนื่องในการนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับ
ความชอบเหรียญดุขฎุมลาลา เมื่อพระเมษ จัตุวาศก
ศักราช ๑๒๔๔ (พ.ศ. ๒๔๒๕)

ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๔๒๕ ลักษณะของ
เหรียญดุขฎุมลาลานั้น ด้านหน้าเป็นพระบรมรูปในพระ
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มอักษรรจารึก
ตามขอบข้างบนว่า “จุลาลังกรณวหัสสบรมราชาธิรา
ชิโน”(๑) ขอบล่างเป็นใบชัยพฤกษ์ไขว้กัน รองรับ
พระบรมรูป ด้านหลังเป็นรูปพระสยามเทวาธิราช ทรง
พระขรรค์ยืนแท่นฟังโกล์ให้ตราแผ่นดิน พระหัตถ์ขวาทรง
พวงมาลัย สวมทศตรงจารึกขอผู้ได้รับพระราชทาน ได้
แท่นมีเลข ๑๒๔๔(๒) บอศักราชปีที่สร้าง และมี

(๑) แปลว่า เป็นของพระบรมราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระนามว่า
จุฬาลงกรณ

(๒) จุลศักราช ๑๒๔๔ ตรงกับ พุทธศักราช ๒๔๒๕

อักษรไทยตามขอบเป็นภาษามคธว่า “สยามินิทปรม-
ราชตุฎฐีปฐปะเวทนังอิทัง^(๑)” กับขอบเหรียญจารึกคาถา
สำหรับแผ่นดินว่า “สัพเพสสัมมุตตานํ สามัคคีวุฏฺฐิ
สาธิกา”^(๒) บนเหรียญมีพระขรรค์ไชยศรี กับธาร
พระกรเทวรูปไขว้กัน มีห่วงยึดกับเหรียญและติดกับ
แผ่นโลหะจารึกว่า “ทรงยินดี”

วิธีใช้ ห้อยแพรแถบรวแดงขาวสำหรับฝ่าย
ทหาร แพรแถบขาวรวมภสำหรับฝ่ายพลเรือน ให้
ประดับติดแนบทรงกลมเสื้อนอก ณ ออกข้างซ้าย
เหมือนอย่างเครื่องอิสริยยศและเครื่องประดับทั้งปวง

ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญแล้ว ถ้ามิได้
ประพฤติตนสมควรแก่เกียรติยศ หรือมีความผิดเป็น
ขบถ ทำผิดเป็นมหันตโทษ ก็จะโปรดเกล้าฯ ให้ถอด
ผู้กระทำผิดนั้นจากบรรดาผู้ที่ได้รับเกียรติยศ และเรียก
เหรียญคน ตลอดจนงดเบยหวัดเบยเลียงชงพระ
ราชทานตามพระราชบัญญัติบทลงโทษ

(๑) แปลว่า เหรียญนี้เป็นเครื่องหมายแสดงว่าความยินดีของพระ
ราชาผู้ยิ่งใหญ่ คือ พระเจ้ากรุงสยาม

(๒) แปลว่า ความสามัคคีของบุคคลผู้รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ย่อม
เป็นเครื่องยังความเจริญให้สำเร็จ

ตามพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พ.ศ. ๒๔๒๕
กำหนดให้ම්เพิ่มพระราชทานประกอบกับเหรียญ
รวม ๕ ชนิด คือ

๑. เพิ่มราชการในพระองค์ สำหรับพระราชทาน
ผู้ได้รับราชการในพระองค์แลรัชทายาท หรือผู้สื
บรมราชตระกูลวงศ์ และมีความชอบพิเศษ

๒. เพิ่มราชการแผ่นดิน สำหรับพระราชทานผู้
มีความชอบ ทำประโยชน์อย่างยิ่งแก่ราชการ แต่ยังไม่
ควรถึงจะได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกและ
มงกุฎสยาม (อักษรย่อ ร.ด.ม. ผ.)

๓. เพิ่มศิลปวิทยา สำหรับพระราชทานผู้ที่เป็น
นักปราชญ์ราชกว๊ นายช่าง และช่างฝีมือพิเศษ ที่ได้
คิดริเริ่มประดิษฐ์สิ่งของเป็นแบบอย่าง หรือมีคุณ
ประโยชน์ต่อบ้านเมืองและราชการ หรือผู้ที่ได้แต่ง
หนังสือตำราวิทยาการต่าง ๆ ที่เป็นของเก่าของใหม่กิด
ที่มีคุณประโยชน์ต่อราชการแผ่นดิน หรือผู้เป็นช่างมี
ฝีมืออย่างเอก ไม่มีผู้เสมอ (อักษรย่อ ร.ด.ม. ศ.)

๔. เข็มความกรุณา สำหรับพระราชทานผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ หรือบริจาคเกื้อกูล หรือช่วยเหลือรักษาผู้ประสบภัยอันตรายให้รอดพ้น ด้วยกำลังความสามารถองอาจอย่างสูง ถึงอาจเสี่ยงชีวิตของตน (อักษรย่อ ร.ค.ม. ก.)

๕. เข็มกล้าหาญ สำหรับพระราชทานแก่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งบกเรือ และข้าราชการในกองทัพลูกเรือ กะลาสี ขุนหมื่นกรมการ ไพร่หลวง ไพร่สมทั้งหลายที่ได้ต่อสู้ข้าศึกศัตรูแห่งราชอาณาจักร โดยความภักดีต่อแผ่นดินและราชการ (อักษรย่อ ร.ค.ม. ห.)

เข็มทั้ง ๕ ดังกล่าวนี้ มีลักษณะปลายเป็นดอกปทุมทั้งสองข้าง สำหรับใช้กลัดติดกับแถบแพร เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงคุณพิเศษ ตามสาขาความชอบแห่งผู้ได้รับพระราชทานเหรียญ

ความละเอียดปรากฏตามพระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พ.ศ. ๒๔๒๕ ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติ^(๑)

เครื่องอิสริยยศสำหรับความศักดิ์สิทธิ์

เหรียญคุณดามา

(พ.ศ. ๒๔๒๕)

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินสยาม แลเปนบรมราชาธิราช แห่ง
ดินแดนที่ใกล้เคียง คือ ลาวเฉียง ลาวทวน มลายู กะเหรี่ยง
แลอื่น ๆ ผู้เปนเจ้าเปนใหญ่ของเครื่องราชอิสริยยศแลเหรียญ
เครื่องประดับสำหรับความชอบต่าง ๆ

ขอประกาศแด่พระบรมวงษานุวงษฝ่ายใน เสนา
บดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งได้มาประชุมในที่นี้ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่ง
ซึ่งจะได้ภักดีประกาศอันนี้ ให้ทราบทั่วกันว่า เราดำริทเห็นว่า
ในเวลาวันนี้ เปนวันมงคลสมัยซึ่งบันจบครบรอบร้อยปีที่ ๑ นับ
ตั้งแต่สมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราช คือพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกยพฐมบรมกระษัตริย์ ในมหาจักรีบรมราช
วงษ คือบรมราชวงษปัจจุบันนี้ ได้ทรงสถาปนากรุงรัตน-

(๑) พิมพ์ตามฉบับประชุมกฎหมายประจำศก

โกสินทรหมินทรายุทธยา เปนบรมราชธานีมหานครใหญ่ แล
เสด็จดำรงครัตนราไชยมหัยสวรรย สืบบรมราชสันตติวงศ์เนื่อง
มาจนกาลบัดนี้ ควรเป็นที่ยินดีชื่นชมทั่วกัน จึงได้พร้อมด้วย
พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการทั้งปวงมาประชุมพร้อมกันก่อน
พระฤกษ์ที่ระฤกถึงพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ปฐมบรมราชวงษพระองค์นั้น ซึ่งจะเรียกนามที่นี้ต่อไปภายหน้าว่า
“ปฐมบรมราชานุสาวรีย์” นี้ฉันได้วางศิลาฤกษ์นั้นเสร็จแล้ว

เพราะเพื่อจะให้เป็นที่ระฤกถึงพระเดชพระคุณ ความดี
ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปฐมบรมราชวงษ ซึ่งได้ทรงประดิษฐาน
มหาจักรีบรมราชวงษ ได้ดำรงคัมภีภพกรุงสยามโดยความผาสุก
สวัสดิ์ มิได้มีเหตุการณ์บ่วงชิงไชโยในพระนครเหมือนอย่างแต่
ก่อน ๆ แลพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงษนี้เล่า ก็เสด็จ
ดำรงค้อยู่ในธรรมิกตานุวัตรโดยบรมราชประเพณีสืบมามีได้ผัน
แปรวิปริตไปต่าง ๆ เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาในกาลก่อน แลพระ
บรมราชวงษานุวงษ ก็ทรงเสวยสุขสโมสรสามัคคีตั้งอยู่ปรักพร้อม
มิได้มีเหตุร้ายรานกันยิ่งใหญ่จนถึงให้เกิดการอันตรายในบรมราช
วงษแต่สักครั้งหนึ่งไม่ การซึ่งพระบรมราชวงษได้ดำรงแผ่นดิน
เรียบร้อยราบคาบมา ทั้งภายนอกภายในได้ถึงร้อยปี ดังนี้ มิได้

เคยมีปรากฏในสยามราชพงษาวดารแต่กาลก่อน ๆ มาเลย ควร
เป็นมหัสจรรย์

เพื่อให้เป็นสำคัญ ในการพิเศศของพระบรมราชวงษ
อันนี้ เราจึงได้ให้สร้างเครื่องราชอิสริยยศ อันประดับลวดลาย
ล้วนแล้วด้วยที่หมาย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประฐม
บรมมหากักรบรมราชวงษ เป็นเครื่องประดับสำหรับพระบรม
วงษานุวงษ ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในเพื่อจะได้แจกให้ประดับพระองค์
ในมหามงคลสมัยทุกเมื่อ จะได้เป็นที่ระลึกถึงพระเดชพระคุณ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประฐมบรมราชวงษดุจหนึ่งว่าพระ
องค์ได้พระราชทาน แต่พระบรมวงษานุวงษของพระองค์ ผู้ได้
ดำรงรักษาราชประเพณี แลรักษาความสามัคคีในราชตระกูล
ให้ปรากฏยืนยาวเป็นพระเกียรติยศมาได้ถึงเพียงนี้ เครื่องราช
อิสริยยศตระกูลนี้ขอตั้งนามว่า “เครื่องราชอิสริยยศ อันมีเกียรติ
คุณรุ่งเรืองยิ่ง มหากักรบรมราชวงษ” สำหรับเป็นเครื่อง
ประดับพระบรมวงษานุวงษ ในบรมราชตระกูลนี้ แล้วให้ตรา
พระราชบัญญัติไว้สำหรับเครื่องราชอิสริยยศนี้ให้เป็นหลักฐาน
แบบประเพณี สำหรับแผ่นดินสืบไป

อนึ่ง เพื่อให้เป็นที่ระฤกถึงพระเดชพระคุณ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นต้นพระบรมวงษ์ ซึ่งสืบสันตติวงษ์
มาโดยลำดับ กับจะได้เป็นที่หมายแห่งความยินดีของเราให้เป็น
ที่ระฤกแห่งสิ่งสำคัญของการมหามงคลสมัยนั้น จวบครบรอบร้อยปี
เราจึงได้สร้างเหรียญเครื่องประดับอีกอย่างหนึ่ง สำหรับเป็นรางวัล
สำแดงคุณพิเศษความดีความชอบแห่งท่านทั้งปวง ตั้งแต่พระ
บรมวงษานุวงษตลอดไปจนข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ขุนหมื่นกรม
การไพร่หลวงไพร่สมซึ่งได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณโดย
ใจภักดีซื่อสัตย์ต่อราชการ ตามคุณพิเศษความดีความชอบต่าง ๆ

อีกประการหนึ่ง จะได้ไว้สำหรับเป็นรางวัลแก่ผู้ที่ได้รับ
ราชการโดยกระตัญญูซื่อสัตย์ภักดีในตัวเองแลราชการแผ่นดิน กับ
ผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งผู้ที่มีความกล้า
หาญสู้สละละชีวิตออกต่อสู้ฆ่าศึกศัตรู เพื่อจะรักษาราชการแลบ้าน
เมืองอันเป็นที่เกิดแห่งตน ชนผู้น้อยที่ได้รับราชการฉลองพระเดช
พระคุณดังที่กล่าวมานี้ ก็ยังไม่มีสิ่งสำคัญอันใดที่จะให้ปรากฏ
แปลกประหลาด เป็นรางวัลแก่ผู้ที่มีความชอบดังนี้ ให้พิเศษแก่
เพื่อนข้าราชการด้วยกันได้ เพราะเครื่องราชอิสริยยศทั้งสามอย่าง
นั้น ก็มีกำหนดสำหรับพระราชทานต่อผู้มีความชอบที่มียศบันดา

ศักดิ์สูง ทั้งเหรียญจักรมालานี้ก็เป็นของสำหรับพระราชทาน
เฉพาะทหารที่รับราชการนานมีความดีความชอบ ไม่มีความผิด
ร้ายในราชการ แลเหรียญบุษปมาลากัษัตริยานุภรณ์นั้นเล่า ก็
เป็นแต่เหรียญสำหรับผู้ดีที่มีวิชากรรราชหาได้พระราชทานตลอด
ทั่วหน้ากันไม่ ผู้ที่มีความชอบฝ่ายฆราวาสหรือแลมีจิตรเมตตา
กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ชาติเดียวกัน ก็ยังไม่มีสิ่งสำคัญเป็นที่หมาย
แห่งความยินดีของเราให้เป็นความพิเศศแปลกปลาตไปได้ เพราะ
ฉะนั้นเป็นความประสงค์ของเราอย่างยิ่งที่จะรางวัลผู้ที่มีความดี
ความชอบดังกล่าวมานี้ให้เป็นเกียรติยศที่ระฤกแห่งเราแลรัชชะ
ทายาทๆผู้ที่จะสืบอายุระฤกราชสันตติวงศ์ในพระบรมราชจักรี
วงศ์ต่อไป จึงได้จัดสร้างเหรียญเครื่องประดับนี้ขึ้นชื่อว่า ดุษดี
มาลา สำหรับฝ่ายทหารแลพลเรือนทั้งผู้ใหญ่น้อยซึ่งมีความดี
ความชอบต่อราชการจะได้รับสิ่งสำคัญเป็นที่หมายแห่งความยินดี
ของเราปรากฏได้สืบกาลนาน เพื่อจะได้ช่วยกันรับราชการฉลอง
พระเดชพระคุณสืบไป จึงให้ตราพระราชบัญญัติเป็นข้อบังคับไว้
สำหรับปกครอง เหรียญดุษดีมาลานี้ให้เป็นที่มั่นคงนับถือดำรงค
งคู่กับเหรียญเครื่องประดับนี้สืบไป

ขอให้พระบรมวงษานุวงษทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้ซึ่งจะได้รับ
เครื่องราชอิสริยยศมหาจักรีบรมวงษ แลผู้ซึ่งจะได้รับเหรียญ
เครื่องประดับสำหรับความดีความชอบชื่อดุษิตมาลาจงดำรงอยู่ใน
คุณความดีซึ่งได้มีมาแล้วแต่ภายหลังเลิกเจริญไปข้างหน้า แลขอ
ให้มหาจักรีบรมราชวงษดำรงค้ำชูอยู่ในอิริยาบถ เปน
อนันตธารณถาวรทุกเมื่อ เปนเหตุให้ท่านทั้งหลายทั้งปวงผู้ได้
รับเครื่องราชอิสริยยศ แลเหรียญดุษิตมาลาต่อไปข้างหน้าให้เจริญ
สุขสถาพร สุขสวัสดิ์พิพัฒน์ผลทุกประการ เทอญ

ประกาศนี้ส่งไปแต่พลับพลาจักรมุขในท้องสนามหลวง
ตั้งแต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช
๑๒๔๔ เปนปีที่ ๑๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้.

(ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๐ จ.ศ. ๑๒๔๔ หน้า ๑๐๒ - ๑๐๖)

พระราชบัญญัติ
เครื่องอิสริยยศสำหรับความศักดิ์สิทธิ์
เหรียญคุณดมาลา

ศุภมัสตูลุศักราช ๑๒๔๔ ตรงกับวันจันทร์วิสาขมาส ชุศณะ
บักขจตุตถิติศุกรวารปัตตยบันนระรัชชะการ บันนรสมพรรษา บวิจ
เจทะกาละกำหนด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
ปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหาอมงกุฏ บวรุษยรัตน
ราชรวีวงศ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตติยราชินิกโรดม จาตุรันตบรม
มหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราหณี จักรกรี
บรมนารถ มหามกุฏราชวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิตอรรคอกฤสุ
ไพบุลย บวรภาตุลยกฤษดาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์
ธัญญลักษณวิจิตรโสภากยสรวพวงศ์ มหาชโนตตมางประนต บาท
บงกชยุคล ประสิทธิสรวพสุภผล อุดมบรมสุขุมาลย ทิพยเทพา
วตารไพศาล เกียรติคุณอดุลยพิเศศ สรวพเทเวศรานุรักษ์ วิสัทธิ
ศักดิ์สมยา ฟินิตประชานารถ เปรมกมลชัตติยราชประยูร มูลมุข
มาตยาภิรมย์ อุดมเดชาธิการ บริบูรณ์คุณसार สะยามาทินคร

วรุตเมกราชดิลก มหาปรีวารนายก อนันตมหันตวรฤทธิเดช
สรรพวิเศศศิรินทร อเนกชนนิกรสมิสรสมมติ ประสิทธิวรยศ
มโหิตมบรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตรดิฉัตร ศิริรัตโนป
ลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิจิตไชย สกลมไหย
สวริยมหาสวามินทร มเหศวรมหินทรมหารามาทิราชวโรดมบรม
นารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรยรัตนสรณารักษ อุดุลยศักดิ์
อัคนเรศราชิปติ เมตากรุณาสีตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ
สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร ประมินทรจรมิภมหาราชาทิราช
บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดิน
สยาม ฯลฯ เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราทางสถล
มารค ประทับลัับพลาจตุรมุข ณ ท้องสนามหลวง ในการ
พระราชพิธีมหามงคลสมัยการสมโภช พระนครในวันขึ้นจบกرب
รอบร้อยปีที่แรก ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามา
ธิบติที่ ๔ ซึ่งปรากฏพระนามว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
บรมนารถพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ปฐมบรมกระ
ษัตริย์ ในพระบรมราชจักรีวงศ์บัดนี้ ทรงสถาปนากรุง
รัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาบางกอก เปนพระบรมราชธานีสืบ
มา และวางศิลาก่อพระฤกษ์ปฐมบรมราชานุสรารีย์ ให้เป็นที่

ระฤกถึงพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราช
คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย ผู้ทรงประดิษฐาน
แลดำรงพระนครเปนปฐม กับก่อนจะฤกษกาลหลวงในเวลาเดียว
กันนั้น ครั้นการก่อพระฤกษเสร็จแล้ว เสด็จออกประทับบน
รัตนบัลลังก์ภายใต้พระมหาเศวตฉัตรโดยฐานอุตราภิมุข พร้อม
ด้วยพระบรมวงษานวงษเจ้าราชินิกุล เสนาบดีพราหมณาจารย์
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน และ
ผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่างประเทศซึ่งมีทางพระราชไมตรี ผู้ทูล
ละอองธุลีพระบาทบงกชมาศในที่ประชุมโดยลำดับ จึงมีพระบรม
ราชโองการमारพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งเฉพาะพระยา
ศรีสุนทรโวหารญาณปริชามาตยบรมนารถนิตยภักดีพริยพาห เจ้า
กรมพระอักษณให้ตราพระราชบัญญัติประกาศให้พระบรมวงษา
นวงษ แลข้าราชการผู้ใหญ่น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ถ้าผู้หนึ่ง
ผู้ใดที่จะได้รับเครื่องประดับในแผ่นดินสยาม ให้ทราบทั่วกัน
ตลอดพระราชอาณาเขตว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญเครื่องประดับสำหรับพระ
ราชทานสำแดงคุณพิเศษความดีความชอบ ตั้งแต่ผู้มีอิศริยศักดิ์
ตลอดจนถึงไพร่เสมอทั่วหน้ากัน เพื่อจะให้เป็นที่ระฤกถึงความ

เจริญของกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาบางกอก ที่มีความ
สงบเรียบร้อยโดยพระบรมราชวงษัตยับันนั้น ได้ปกครองตลอดมา
จนครบถึงศตพรรษาการ ซึ่งไม่มีการเวลาหนึ่งเวลาใด ในพระ
ราชพงษาวดารว่าบ้านเมืองจะมีความสงบปรกติเรียบร้อยยืนยาว
นานได้ถึงเพียงนี้ เกรียณเครื่องประดับที่ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้สร้างขึ้นครั้งนั้นเป็นที่ยหมายแห่งความทรงยินดี เพื่อจะ
ให้เป็นทีระฤกเสมอกันทั้งท่านผู้ใหญ่ที่ได้ช่วยกัน รักษาแผ่นดิน
ตลอดจนถึงผู้ที่ได้รับใช้ราชการผู้น้อยทั้งฝ่ายทหารพลเรือน ได้
เป็นทีระฤกสืบความดีความชอบของตนไปสืบกาลนาน จึงโปรด
เกล้าฯ ให้ตั้งข้อพระราชบัญญัติจัดเป็นมวตมาตราประกาศเป็น
ข้อบังคับไว้สำหรับปกครองเครื่องประดับ ดังนี้

มาตรา ๑ กฎให้ไว้ว่า เกรียณเครื่องประดับนั้น พระ
ราชทานนามชื่อดุขดีมาลา ช้างน่าเป็นพระบรมรูปในพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีอักษรจากตามขอบข้างบนว่า จุลาลังกรณ
วหัสส บรมราชาธิราชโน ขอบล่างเป็นใบไชยพฤษไชว์กัน
รองรับพระบรมรูป ด้านหลังเป็นรูปพระสยามเทวาธิราช ทรง
พระขรรค์ยืนแท่นพิงโล่ตราแผ่นดิน พระหัตถ์ขวาทรงพวงมาลัย
จะสรวมที่ตรงจากอกชื่อผู้ได้รับ ได้แท่นมีเลข ๑๒๔๔ บอกศักราช

ปีที่สร้าง แลมีอักษรสยามตามขอบแปนมศรพาคั้ววาสยามินิท
ปรมราชตุฎฐีปัปเวทหนังสือทั้ง กับขอบเหรียญจากกาดาลำหรับ
แผ่นดินว่า สัพเพส สัมภูตานํ สามัคคีวุฒิสาธิกา บนเหรียญมี
พระขรรค์ไชยศรี กับธารพระกรเทวรูปไขว้กัน มีห่วงยึดกับ
เหรียญ แลติดกับแผ่นโลหะจากกว่าทรงยินดี ห้อยแถบร้วแดง
ร้วขาวสำหรับฝ่ายทหาร แพรแถบร้วขาวร้วชมพูสำหรับฝ่าย
พลเรือน ให้ประดับติดแนบที่รังคัมเสื้อนอกนอกข้างซ้าย
เหมือนอย่างเครื่องอิสริยยศแลเครื่องประดับทั้งปวง

มาตรา ๒ เหรียญดุษฎีมาลา^{นี้} ไม่มีกำหนดจำนวน
ชั้นสูงแลต่ำ จะพระราชทานเสมอทั่วหน้ากัน ตามคุณพิเศษแล
ความดีความชอบ ตัวเหรียญเครื่องประดับ^{นี้}จะเป็นทองคำแท้
ฤาเงินกาไหล่ทอง ฤาเงินเปล่า ฤาสัมฤทธิ์ แล้วแต่จะทรงพระ
ราชทาน คงเป็นชั้นชะนิดมีเกียรติยศอย่างเดียวกันทั้ง^{นี้} ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นสิทธิแก่ผู้ที่ได้รับพระ
ราชทาน แลจากชื่อของผู้^{นี้}ลงในเหรียญที่เดียว ไม่มีหนังสือ
สำคัญกำกับเหมือนดังเครื่องราชอิสริยยศอย่างอื่น แล้วลงพิมพ์
ในราชกิจจานุเบกษาว่า ได้พระราชทานเหรียญเครื่องประดับแก่
ผู้^{นี้}ตามคุณพิเศษความดีความชอบที่ได้กระทำ แล้วจดบาญชี

เลื่อยดทั้งซอตงซอตัว แลวันคืนปีเดือน แลความดีความชอบ
ไว้ในสมุดสารบบสำหรับเหรียญเครื่องประดับรักษาไว้ในออฟฟิศ
หลวงสำหรับแผ่นดินต่อไป

มาตรา ๓ เพื่อจะให้เป็นที่หมายแห่งคุณพิเศศชนิด
ต่าง ๆ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีแผ่นโลหะสลักเป็นเข็ม ปลายเป็น
ดอกประทุมทั้งสองข้าง แลจากอักษรที่กลางเข็ม ชะนิด ๑ ว่า
ราชการในพระองค์ ชะนิด ๑ ว่าราชการแผ่นดิน ชะนิด ๑ ว่า
ศิลปวิทยา ชะนิด ๑ ว่าความกรุณา ชะนิด ๑ ว่าความกล้าหาญ
เข็มทั้ง ๕ ชะนิดนี้สำหรับพระราชทานเพิ่มเข้าในเหรียญดุขดี
มาลา ให้กลัดที่แพรแถบ เป็นที่หมายแห่งคุณพิเศศแก่ผู้ที่ควร
จะได้รับพระราชทาน

มาตรา ๔ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้รับพระราชทานเหรียญเครื่อง
ประดับนี้ไว้แล้วได้กระทำความดีความชอบตามคุณพิเศศต่าง ๆ อีก
ประดุจว่าถ้าผู้นั้นยังมีได้รับพระราชทานเหรียญเครื่องประดับนี้ไป
แล้ว ก็ควรจะได้รับพระราชทานเหรียญเครื่องประดับนั้นนั้น ก็
จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเข็มเติมให้ติดที่แพร
แถบอีก ทุกคราวที่ได้กระทำความชอบตามคุณพิเศศ และพระ
ราชทานเข็มเติมแทนเหรียญทุกคราวไป

มาตรา ๕ ด้วยหวังว่าจะให้บันดาข้าแผ่นดินทั้งปวง ตั้ง
แต่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยตลอดจนถึงขุน
หมื่นกรมการ ไพร่หลวงไพร่สมที่ได้รับราชการฉลองพระเดช
พระคุณในหน้าที่ต่าง ๆ นั้น ให้มีประโยชน์ในการที่สมควรจะได้
รับพระราชทานเข็มจากอักษรคุณพิเศสำหรับเครื่องประดับนี้
จะไม่ทรงถือว่าชาติตระกูลก็ดี รับราชการนานก็ดี ขวัญใช้ฤๅต้อง
อาวุธบาดเจ็บแลเหตุแลอาการต่าง ๆ สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี เป็นเหตุการ
ที่อันสมควรจะได้รับเหรียญเครื่องประดับนั้นไม่ได้

เว้นไว้แต่กระทำความดีความชอบในพระองค์อย่างหนึ่งใน
ราชการแผ่นดินอย่าง ๑ ในศิลปวิทยการช่างต่าง ๆ อย่าง ๑ ใน
ความกรุณาต่อเพื่อนชาติมนุษย์อย่าง ๑ ในความกล้าหาญอย่างยิ่ง
ที่จะต่อสู้มาศึกศัตรู ผู้เสียสละละชีวิตเพื่อจะให้เปนคุณต่อแผ่นดิน
แลความดีความชอบต่อราชการ แลประโยชน์ต่อเพื่อนชาติมนุษย์
ด้วยกัน จึงจะควรรับพระราชทานเข็มอย่างหนึ่งอย่างใดทั้ง ๕
ชนิดนี้ได้

มาตรา ๖ เหรียญเครื่องประดับที่มีแผ่นทองสลักว่าทรง
ยินดีนั้น จะพระราชทานผู้หนึ่งผู้ใดแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ฤๅ
ในเวลามงคลสมัยการพระราชพิธีใหญ่อย่างหนึ่งอย่างใด ก็พระ

ราชทานเป็นครึ่งเป็นคราว น้อยบ้างมากบ้าง แล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นที่ระฤกไว้ในกาลเวลานั้นครานั้น

มาตรา ๗ เชื้อที่จากอุกฤษรว่า ราชการในพระองค์นั้นไว้สำหรับพระราชทานเพิ่มให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณในพระองค์ แลรัชทายาท ถ้าผู้ซึ่งจะสืบอายุตักกะราชสันตติวงศ์ แลราชตระกูล โดยความจงรักภักดีที่จะให้เป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นพระเกียรติยศในพระองค์ แลราชตระกูล เป็นการปรากฏกิตติมปรากฏที่ดี จะทรงพระราชดำริทวิญญด้วยพระองค์ ผู้หนึ่งผู้ใดที่จะมาเกี่ยวข้องแนะนำว่าผู้นั้นผู้นี้ ควรจะได้รับพระราชทานไม่ได้เลยเป็นอันขาด ผู้ที่จะได้รับพระราชทานเช่นนี้ จะให้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน แต่ความดีความชอบที่ผู้ที่ได้รับพระราชทานได้กระทำนั้น จะลงในราชกิจจานุเบกษาหรือไม่ลงนั้น แล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ แต่จะให้จดความดีความชอบไว้ในสารบบที่ออฟฟิศหลวงทุกข้อทุกประการ

มาตรา ๘ เชื้อที่จากอุกฤษรว่า ราชการแผ่นดินนั้น ไว้สำหรับพระราชทานผู้ที่มียศยังไม่ควรจะได้ถึงที่จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ ช้างเผือกแลมงกุฏสยามทั้ง ๕ ชั้น ที่ได้รับราชการ

แผ่นดินเป็นคุณประโยชน์ต่อราชการที่เห็นปรากฏทั่ว ๆ กันว่า มีความชอบ ผู้เป็นอธิบดีแลเจ้าของกรมกราบบังคมทูลพระกรุณายกความดีความชอบ แลเหตุที่ผู้นั้นได้กระทำเป็นคุณเป็นประโยชน์ต่อราชการ ก็จะทรงพระราชดำริทวินิจรรย์เห็นสมควรแล้ว ก็จะทรงพระราชทานให้ตามความชอบมากแลน้อย

มาตรา ๕ เชื้อที่ जाฤกว่าศิลปวิทยานัน ไวสำหรับพระราชทานนักปราชราชกระวี นายช่างแลผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่ได้คิดอย่างสิ่งของที่จะเป็นประโยชน์ทั่วกัน ครั้งแรกคราวแรกฤชักนำสิ่งของใด ๆ เข้ามาทำมาสร้างขึ้นในแผ่นดิน เป็นผลประโยชน์ต่อบ้านเมืองแลราชการ ฤผู้ที่แต่งหนังสือตำราวิทยการต่าง ๆ ที่เป็นของเก่าของใหม่ก็ดี ที่เป็นคุณต่อแผ่นดิน เป็นประโยชน์แก่ราชการ เป็นผลแก่การค้าขาย ฤผู้เป็นช่างอย่างฝีมือเอก ที่ได้คิดก็ดี ทำเองก็ดี ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งทำได้เสมอดีกว่า แล้วผู้ทำคุณประโยชน์ดังกล่าวมานี้ ก็จะทรงพระราชดำริทวินิจรรย์ พระราชทานเข็มชนิดนี้ให้ตามคุณานุรูป

มาตรา ๑๐ เชื้อที่ जाฤกว่าความกรุณานั้น ไวสำหรับพระราชทานแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งมีความเมตตากรุณาแก่เพื่อนชาติ

มนุษย์อันเดียวกัน เป็นต้นว่าไฟรฟ้าฆ่าแผ่นดินอันเป็นคนกำพร้า
อะนาตาดังโรงรักษาเจ็บไข้ โดยมีได้คิดเอาประโยชน์ ฤๅใน
เวลาทุกข์โศกโศกแลนา ๆ พิธโรคที่เปนครึ่งเปนคราว ผู้นั้นได้
บริจาคทรัพย์เกื้อกูลตั้งรักษาด้วยใจกรุณา ฤๅเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
มีเหตุอันตรายด้วยน้ำด้วยไฟก็ดี แลเหตุโศกอันตรายอื่น ๆ ที่ผู้
นั้นต้องอาจช่วยด้วยกำลังตนเอง ให้ผู้ต้องอันตรายได้ความสุข
พ้นโศกด้วยกำลังตน เป็นต้นว่าผู้ที่ตกน้ำในน้ำเชี่ยวน้ำฤๅก ซึ่ง
ว่ายนํ้าไม่เปนไม่มีกำลังสามารถจะเอาตัวรอดได้ ผู้ใดได้พบได้เห็น
ได้ลงช่วยด้วยความกรุณาอันองอาจ ถ้าพลัดปลั่งไปตัวจะเป็น
อันตรายถึงแก่ชีวิตร ได้กระทำการนั้นสำเร็จได้ก็ดี ฤๅการใด ๆ
ที่ตนได้ทำโดยองอาจกรุณาจิตรแน่แท้ซึ่งเห็นปรากฏมากด้วยกันว่า
มีความเมตตากรุณาโดยเที่ยงแท้ ก็จงทรงพระราชดำริหวิญญัย
พระราชทานเข็มชะนิตนี้ให้ตามสมควร ที่มีความกรุณาต่อเพื่อน
มนุษย์ด้วยกัน

มาตรา ๑๑ เข็มที่จาทูกว่ากล้าหาญนั้น ไว้สำหรับพระ
ราชทานออฟฟิศเซอร์ นายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งบกทั้งเรือ แล
ข้าราชการที่เข้ากองทับกับทหารไปรเวต ลูกเรือ กระลาสีในเรือ

รบหลวง แลขุนหมื่นกรมการไพร่หลวงไพร่สม ที่ฆ่าศึกตั้งรับ
ราชการต่อสู้ฆ่าศึกศัตรู ได้กระทำการแข่งแรงสำแดงความกล้า
หาญ เป็นการปรากฏต่อสู้ฆ่าศึกศัตรูโดยความกล้า บ่อนักรักษา
บ้านเมืองเป็นที่เกิดของตน จึงจะพระราชทานเข็มที่จวกกว่ากล้า
หาญ ให้ตามเหตุการณ์ที่กำหนดต่อไปนี้

ข้อ ๑ ถ้ากองทัพบกทัพเรือก็ดี ได้กระทำการรบต่อสู้
ฆ่าศึกศัตรูโดยความกล้าหาญต่อหน้าแม่ทัพนายกองก็ดี ก็ให้แม่ทัพ
นายกองจดชื่อออฟฟิศเซอร์แลทหารแลความกล้าหาญที่ได้กระทำ
นั้น มีใบบอกให้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาโดยเร็ว ทรงทราบ
ความแล้วจะทรงพระราชดำริเห็นสมควร ก็จะพระราชทาน
เหรียญดุษฎีมาลาแลเข็มไปให้แม่ทัพนายกองผู้บังคับการ พระ
ราชทานผู้มีความชอบ ประดับตัวในที่ประชุมทหาร แลอ่านคำ
ประกาศที่ผู้มีความชอบ ได้กระทำสำแดงความกล้าหาญให้ทราบ
ทั่วกัน แลให้แม่ทัพนายกองจดชื่อแลความดีความชอบไว้ในสมุด
สำหรับกองทัพบก แล้วให้คัดสำเนาส่งมายังออฟฟิศหลวง เจ้าพนักงาน
จะได้คัดลงสมุดสำหรับเหรียญดุษฎีมาลา แล้วส่งสำเนาไปลง
ในราชกิจจานุเบกษาเสมอทุกคราวพระราชทานไป

ข้อ ๒ ถ้าผู้ที่ได้ทำการสำแดงความที่ได้กล่าวหาผู้มีได้อยู่
ในที่ต่อหน้าแม่ทัพผู้บังคับการดังกล่าวมาแล้ว ผู้ที่สำแดงความ
กล่าวหาอยากจะได้รับพระราชทานเกียรติยศอันนี้แล้ว ก็ให้แจ้ง
ความตามที่ตนได้กระทำทดลองทุกอย่าง ให้เป็นที่เชื่อยินดีแก่
กัปตันนายกองนายร้อยที่ตนอยู่ในบังคับ ให้จดหมายแจ้งความ
ไปยังผู้บังคับกองทัพบกตามเหตุการณ์ ซึ่งทหารนายกองของตนได้
สำแดงความกล่าวหา แม่ทัพนายกองพิจารณาเห็นสมควรแล้ว
ก็ให้มีใบบอกขอมายังเสนาบดีตามกรมชั้นในกราบบังคมทูลพระ
กรุณา ทรงพระราชดำริเห็นชอบแล้วก็จะพระราชทานให้ แล้ว
ให้แม่ทัพนายกองประพฤติการตามบังคับไว้ในข้อ ๑

ข้อ ๓ ถ้าทหารบกที่ดี เรือกดี เป็นหมื่นคนไม่เกินกว่า ๕๐
คน ฤๅกองทับกองใดกองหนึ่งที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่าคอมปนี
ตรูปสควด ตรอนแบตตเลี่ยนรยิเมนต์บริเกด (๑) หนึ่ง ก็ให้สำแดง
ความกล่าวหาด้วยกันทั้งหมู่ทั้งกอง ยากที่จะเลือกผู้กล่าวหาของอาจ
ได้แล้ว ก็ให้แม่ทัพนายกองที่บังคับหมู่กองนั้น บังคับให้ออฟฟิซ
เซอร์เลือกกัน ตามออฟฟิซเซอร์นายหนึ่ง นอนกอมมิชัันออฟฟิซ
เซอร์เลือกในพวกกันเอง ๒ นาย ไพเราะทหารเลวเลือกในพวกกัน

(๑) Company Troop Squadron Battalion Regiment Brigade.

เอง ๔ นาย ที่ควรจะได้รับเหรียญประดับความชอบนี้ เมื่อ
ออฟฟิศเซอร์แลททหารเลือกได้ผู้ที่ควรจะได้รับเหรียญเครื่องประดับ
แล้ว ให้จดชื่อมอบให้แก่แม่ทัพนายกอง ๆ มีใบบอกส่งมายังผู้
บังคับการใหญ่ฝ่ายทหาร ฤตามกรมขึ้นให้กราบบังคมทูลพระ
กรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระราชดำริเห็น
สมควรแล้วจะพระราชทานให้

ข้อ ๔ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้แสดงความกล้าหาญเป็นการที่
นอกจากกำหนดไว้ตามบังคับทั้ง ๓ ข้อ แต่การนั้นเป็นเหตุปรากฏ
ที่สมควรซึ่งจะได้เหรียญเครื่องประดับนี้ ก็ให้อรรคมหาเสนาบดี
กราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงพระราชดำริเห็นจัญเห็นชอบแล้ว
ก็จะพระราชทานให้ตามชอบตามควร แต่การที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ที่จะ
ได้รับรางวัลนั้นต้องทดลองชี้แจงแสดงความให้ปรากฏว่าได้กระทำ
ความกล้าหาญจริงแท้ตามความขอ

ข้อ ๕ ถ้าผู้ที่ได้เหรียญเครื่องประดับนี้ มิใช่ออฟฟิศ-
เซอร์ที่มีตราตั้ง แลข้าราชการซึ่งมีสัญญาบัตรแล้ว เปนแต่
นอนกอมมิชัันออฟฟิศเซอร์ แลทหารไปรเวตกรมการขุนหมื่น
ไพร่หลวงไพร่สม ก็พระราชทานเบี้ยหวัดให้เป็นเบี้ยเลี้ยง ให้
ปีละ ๑๒ ตำลึงจนตลอดอายุ ถ้าได้รับความชอบโดยความกล้าหาญ

อีก ได้รับพระราชทานเพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔ ก็
จะพระราชทานเบี้ยหวัดเป็นเบี้ยเลี้ยงเพิ่มให้อีกหกตำลึง ทุก ๆ
คราวความชอบที่ได้รับพระราชทานเพิ่มเติม

ข้อ ๖ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้แสดงความกล้าหาญ ซึ่งจะได้รับ
พระราชทานเหรียญเครื่องประดับนี้แล้ว มุลนายผู้บังคับการปิด
บังความชอบเสีย หาเสนอให้ไม่ว่าผู้หนึ่งผู้ใดทำฎีกาทูลเกล้า ฯ
ถวาย จะโปรดเกล้า ฯ ให้มีตราลงนามพิจารณาให้ได้ความจริง
ทรงพระราชดำริทวิวินิจฉัยเห็นสมควรแล้ว ก็จะพระราชทานให้
ต่อพระหัตถ์

มาตรา ๑๒ ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญเครื่องประดับ
นี้ ให้คงได้ประดับแต่งตามที่ได้รับพระราชทาน ห้ามมิให้ทำ
เชมติดเอาเองตามชอบใจ นอกจากพระราชทานเป็นอันขาด ถ้า
ผู้ใดทำเชมที่จากคุณพิเศศทั้ง ๕ ชนิด ที่ตัวมิได้รับพระราชทาน
ปลอมใช้ก็จะให้ปรับไหมเป็นข้อเลมิด เป็นรางวัลแก่โจทษซึ่งหนึ่ง
แลลงในราชกิจจานุเบกษาว่า ผู้หนึ่งทำเชมปลอมใช้ ให้ปรากฏ
ทั่วกัน แลห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่มีได้พระราชทานทำดวงเหรียญ
เทียมปลอมแต่งประดับเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมีฟังทำดวง
เหรียญเทียมแต่งประดับปลอมใช้ จับได้จะมีโทษจหนักเสมอ
ปลอมตราตำแหน่ง

มาตรา ๑๓ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งได้รับเหรียญเครื่องประดับนี้ไปแล้ว มิได้ประพฤติตนให้สม สมควรแก่เกียรติยศนี้ มีความผิดประพฤติการเป็นขบถ แลพลาดในการสงครามเป็นผู้ร้าย ปล้นสดมซึ่งเปนมหันต์โทษ แลไม่ประพฤติอยู่ในที่ชอบแล้ว ก็จะไปรดเกล้า ๆ ให้ถอดผู้กระทำผิดนั้นเสียจากพวกที่ได้รับเกียรติยศอันนี้ โดยออกประกาศเช่นพระราชหัตถ์เลขาเป็นสำคัญ เจ้าพนักงานจะเรียกดวงเหรียญคืน แลลบชื่อเสียจากบาณชีสารบบสำหรับแผ่นดิน แลเบี้ยหวัดซึ่งเป็นเบี้ยเลี้ยง ซึ่งจะพระราชทานตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๕ มาตรา ๑๑ ก็จะยกเสีย ตั้งแต่วันที่ออกประกาศที่ถอดเสียนั้น กลับประพฤติความดีต่อไป ทรงพระราชดำริเห็นสมควรแล้ว ก็จะพระราชทานเหรียญประดับคืนให้ใหม่ แลให้ได้รับประโยชน์ที่ควรจะได้ตามเดิมทุกประการ

มาตรา ๑๔ พระราชบัญญัติซึ่งตั้งมานี้ ทุก ๆ มาตรา สำหรับเหรียญเครื่องประดับ สำหรับความชอบนี้ ให้รักษาไว้โดยกวดขันอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดละเลยได้เป็นอันขาด ยกไว้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชชะทายาท ถ้าผู้ซึ่งจะสืบอายุติกราชสันตติวงศ์ต่อไป จึงจะมีอำนาจที่จะแก้ไขยกเลิกถอนเพิ่มเติมข้อหนึ่งข้อใดในพระราชบัญญัตินี้ได้ แลถ้าจะมีข้อความที่ไม่เข้าใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรง

อธิบายชี้แจงโดยประกาศเช่นพระราชหัตถ์เลขา ประทับตราพระราช
ราชลัญจกรเป็นสำคัญ ข้อแก้ไขอธิบายเหล่านี้ ต้องนับเข้าเป็น
ส่วนพระราชบัญญัติด้วย ตั้งพระราชบัญญัติประกาศไว้ ณ วัน
ศุกร เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔
เป็นปีที่ ๑๕ ณ วันที่ ๕๒๙๔ ในรัชกาลปัตยุบันนี้.(๑)

ผู้รับพระบรมราชโองการ
ขอ

(ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๐ จ.ศ. ๑๒๔๔ หน้า ๑๐๖-๑๑๘)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

**ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญบรมมาลา
แทน เหรียญคุณิมาลา เข็มราชการในพระองค์**

ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน
ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ทรงพระราชดำริว่า เหรียญคุณิ
มาลา เข็มราชการในพระองค์ ซึ่งสร้างขึ้นในรัชกาลพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการเฉพาะในรัชกาล
นั้น ถ้าจะพระราชทานในรัชกาลของพระองค์จะเป็นการขัดอยู่
จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างดวงตราสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จ
ความชอบในพระองค์ขึ้นใหม่ เรียกว่า ตราบรมมาลา และโปรด
เกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ด้วยดังนี้

(๑) วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๕

พระราชบัญญัติตราวีรมาลา

รัตนโกสินทรศก ๑๓๐

(พ.ศ. ๒๔๕๔)^(๑)

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมฤค
เกล้าเจ้าแผ่นดินสยามทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ แลดินแดนทั้งหลายที่
ใกล้เคียง คือลาวเฉียง ลาวกาว มลายู เกือบยง แลอื่น ๆ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้
ทราบทั่วกันว่า

ทรงพระราชดำริห์ว่า เหยียดดุชนิมาลา ซึ่งสมเด็จพระ
บรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นไว้ตามพระราชบัญญัติ
ลงวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จุลศักราช
๑๒๔๔ ตรงกับรัตนโกสินทรศก ๑๐๑ นั้น^(๒) ตัวเหยียดมีพระ
บรมรูปแลพระบรมนามาภิไธย ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว แลมีเข็มสำหรับพระราชทานประกอบกับตัวเหยียด
มีอักษรจากตึกกลางเข็มเปน ๕ ชนิด คือ ราชการในพระองค์

(๑) พิมพ์ตามราชกิจจานุเบกษา

(๒) พ.ศ. ๒๔๒๔

ชนิด ๑ ราชการแผ่นดินชนิด ๑ ศิลปวิทยานิต ๑ ความ
กรุณานิต ๑ ความกล้าหาญชนิด ๑ สำหรับพระราชทานเป็น
ที่หมายแห่งคุณพิเศษ ของผู้ที่ควรจะได้รับพระราชทานนั้น ตัว
เหรียญแลเข็มชนิดอื่น นอกจากราชการในพระองค์ ควรจะคง
เป็นเหรียญเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับแผ่นดินต่อไป เพื่อเป็น
เครื่องเชิดชูพระเกียรติยศในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ซึ่ง
เป็นผู้ทรงสถาปนาเหรียญแลเข็มขึ้นขึ้นแต่เดิมมา

แต่ผู้ที่มีความดีความชอบเฉพาะพระองค์ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันนี้ จะพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา
เข็มราชการในพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ก็
เป็นการขัดอยู่เพราะต่างพระองค์กัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สร้างตราราชการในพระองค์ขึ้นอีกอย่าง ๑ พระราชทานนาม
ว่า ตราวชิรมาลา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราช
บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติ
ตราวชิรมาลา รัตนโกสินทรศก ๑๓๐^(๑) แลให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่
ลงประกาศนี้เป็นต้นไป

(๑) พ.ศ. ๒๔๕๔

มาตรา ๒ ตราวชิรมาลานี้ ให้มีรูปพรรณแลเครื่อง
หมายดังนี้ คือ เป็นรูปวชิราวุธ คมเงิน ด้ามทอง กลางด้าม
ลงยาราชาวดีสีขาบ มีรัศมีเป็นทองโปร้งรอบขอบเป็นรูปประทุม
ลงยาราชาวดี ขอบในสีขาบ กลีบสีขาว กนกกรอบนอกสีชมพู
ข้างบนเป็นเข็มทองคำจากอักษรว่า ราชการในพระองค์ ห้อย
แพรแถบริ้วเหลืองกับดำ ให้ประดับแถบเสื้อที่อกซ้ายขวา เหมือน
อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์แลเหรียญเครื่องประดับทั้งปวง

มาตรา ๓ ตราวชิรมาลานี้ สำหรับพระราชทานผู้ที่ได้
รับราชการฉลองพระเดชพระคุณในพระองค์ แลรัชทายาท แล
ราชตระกูล โดยความจงรักภักดีที่จะให้เป็นคุณประโยชน์
เป็นพระเกียรติยศในพระองค์ แลราชตระกูล เป็นการปรากฏ
กิตติ มีปรากฏกิตติ จะทรงพระราชดำริห์วินิจฉัยด้วยพระองค์
ผู้หนึ่งผู้ใดจะมาเกี่ยวข้องแนะนำว่า ผู้นั้นผู้นี้ควรจะได้รับพระ
ราชทานไม่ได้เลยเป็นอันขาด ผู้ที่ได้รับพระราชทานตราอย่าง
นี้ จะได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน

มาตรา ๔ ผู้ที่ได้รับพระราชทานตราแล้ว แม้มีความ
ผิดต้องรับพระราชอาญาสถานใด ๆ กิตติ ต้องคืนตราให้ เว้นเสีย
แต่จะได้รับพระราชทานพระมหากรุณาเป็นพิเศษ จึงจะประดับ
ต่อไปได้

มาตรา ๕ ให้กรมราชเลขาทำการเป็นเจ้าหน้าที่ตราวร
มालา ให้เป็นไปถูกต้องตามพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติตราไว้แต่วันที่ ๒๘ พฤษภาคม
รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็นวันที่ ๑๕๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้
(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๗๔ วันที่ ๔ มิถุนายน ๑๓๐)

การแก้ไขพระราชบัญญัติ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

อย่างไรก็ดี เข็มต่าง ๆ ทั้ง ๕ ที่พระราชทาน
ประกอบเหรียญดุษฎีมาลา นั้น ต่อมาภายหลังมีเหรียญอื่น
พระราชทานแทน จึงเลิกไป คงเหลือแต่เหรียญดุษฎี
มาลา เข็มศิลปวิทยา เพียงอย่างเดียว

พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พ.ศ. ๒๔๒๕
นั้น ได้ใช้มาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ
ราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช ๒๔๘๔ ออก
ใช้แทน จึงได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิม และกำหนด
ลักษณะตลอดจนวิธีการเสียใหม่ดังปรากฏรายละเอียด
ในพระราชบัญญัติต่อไปนี้

พระราชบัญญัติ

เหรียญคุณวุฒิ

พุทธศักราช ๒๔๘๔

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔

เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขกฎหมายว่า
ด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับความดีความชอบ เหรียญ
คุณวุฒิ

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดย
คำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช ๒๔๘๔”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับความดีความชอบ เหรียญดุษฎีมาลา ปี่มะเมีย จัตุรศก ศักราช ๑๒๔๔ และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยาอันได้แสดงให้เห็นประจักษ์เป็นพิเศษ ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๕ เหรียญนี้มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปไข่ กาไหล่ทอง ด้านหน้ามีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เบื้องล่างมีใบชัยพฤกษ์ไขว้ ด้านหลังมีรูปพระไทยเทวาริราช ทรงพระขรรค์ยืนแท่นพิงโล่หุ้ม พระหัตถ์ซ้ายทรงพวงมาลัยจะสวมที่ตรงจารึกนามผู้ได้รับ มีเลข ๑๒๔๔^(๑) ห่วง

(๑) จุลศักราช ๑๒๔๔ อันเป็นปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญดุษฎีมาลาตรงกับ พ.ศ. ๒๔๒๕

เหรียญเป็นรูปพระขรรค์ชัยศรี กบธารพระกรเทวรูปไขว้รองรับ
แผ่นโลหะ จารึกอักษรว่า “ทรงยินดี” ห้อยกับแพรแถบ
กว้าง ๓ เซ็นติเมตร รวบรวมไว้สำหรับฝ่ายทหารและตำรวจ
รวบรวมนวมสำหรับฝ่ายพลเรือน ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ดับมี
เข็มปลายเป็นช่อปทุมทั้ง ๒ ข้าง จารึกอักษรว่า “ศิลปวิทยา”
กลัดที่แพรแถบเหนือเหรียญ สำหรับพระราชทานสตรีใช้ห้อยกับ
แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับเสื้อที่หน้าซ้าย

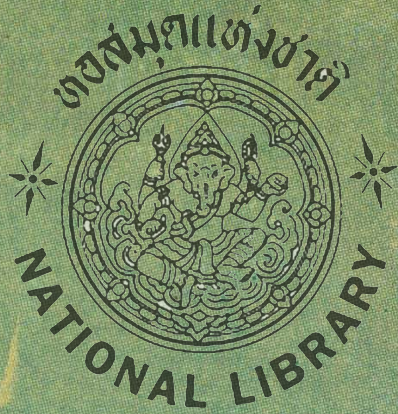
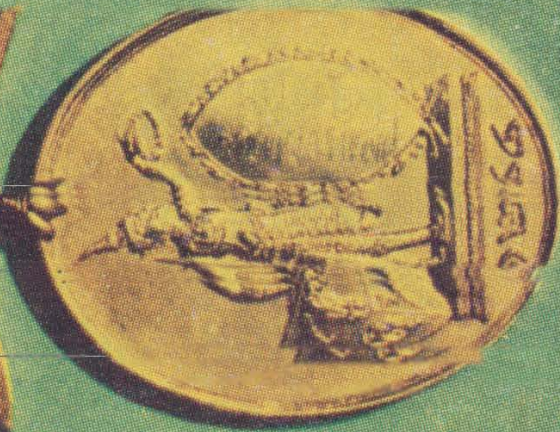
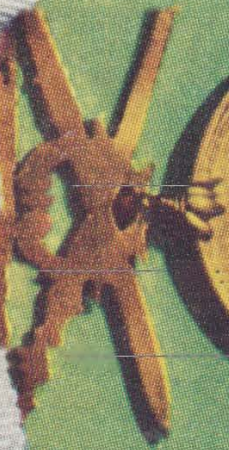
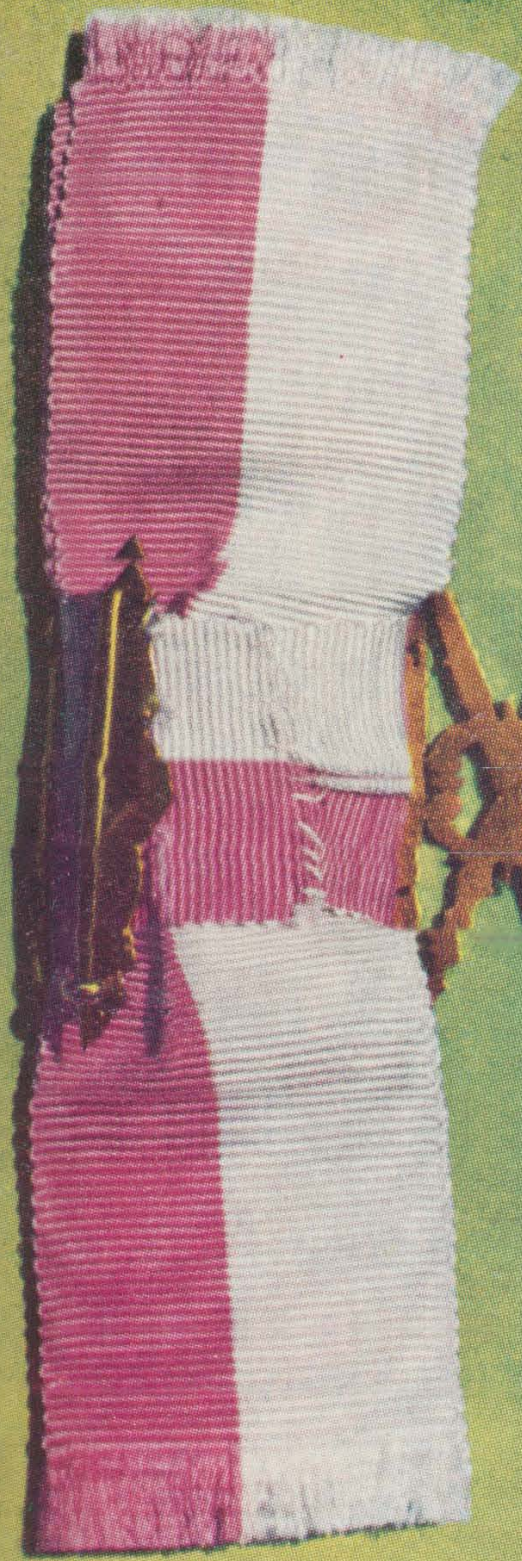
มาตรา ๖ การพระราชทานเหรียญนี้ พระราชทานให้
เป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ ให้ทายาทโดย
ธรรมรักษาไว้เป็นที่ระลึก แต่ถ้าผู้ได้รับพระราชทานก็ดี ทายาท
โดยธรรมก็ดี ประพฤติตนไม่สมเกียรติ อาจทรงเรียกคืนได้ ถ้า
ส่งคืนไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ภายในกำหนดสามสิบวัน จะต้อง
ใช้ราคาเหรียญนั้น

มาตรา ๗ บรรดาผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎี
มาลาและเข็มอยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิและหน้าที่
ตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
สำหรับพระราชทานข้าราชการสตรี

เหรียญคุณงามาตา เข็มศิลปวิทยา
สำหรับพระราชทานข้าราชการสตรี

มาตรา ๘ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตาม
พระราชบัญญัตินี้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๘ ภาค ๒ พ.ศ. ๒๔๘๔ หน้า ๑๕๘๒-๑๕๘๕)

๕ ๙
ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ
ราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลาใหม่ ตามพระราชบัญญัติ
นี้ ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา ซึ่งได้ใช้
ศิลปวิทยานัน เป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองถึงขนาด
อาจจะได้รับพระราชทานเงินพิเศษประจำเดือนไปตลอด
ชีวิต เว้นไว้แต่จะถูกตัดเมื่อประพฤติตนไม่เหมาะสม
ดังความละเอียดในพระราชบัญญัติต่อไป

พระราชบัญญัติ
เหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ ๒)
พุทธศักราช ๒๔๘๕^(๑)

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐
และวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔)

อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์

ตราไว้ ณ วันที่ ๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕
เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติม
พระราชบัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช ๒๔๘๔

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดย
คำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

(๑) พิมพ์ตามราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราช
บัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช
๒๔๘๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔ แห่งพระราช
บัญญัติเหรียญดุษฎีมาลา พุทธศักราช ๒๔๕๕ และให้ใช้ความ
ต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔ เหรียญนี้สำหรับพระราชทานผู้ซึ่งคุณวุฒิ
ในทางศิลปวิทยาอันได้สดงให้ประจักษ์เป็นพิเศสแล้ว ตามที่ซึ่ง
พระราชดำริเห็นสมควร และถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญ
นี้ ได้ใช้ศิลปวิทยาเป็นคุณประโยชน์ ให้แก่ชาติบ้านเมืองได้ผลถึง
ขนาด ผู้นั้นอาจได้รับพระราชทานเงินพิเศสประจำเดือน ซึ่งชาติ
ให้เป็นการตอบแทน เงินพิเศสนี้จะได้กำหนดเป็นกรณี ๆ คิดเป็น
เงินปี รายหนึ่งปีหนึ่งอย่างสูงสำหรับผู้ต้นคิดชั้นเยี่ยมไม่เกิน
๔,๘๐๐ บาท นอกจากนั้นไม่เกิน ๑,๒๐๐ บาท และจะจ่ายให้
ตลอดชีวิตของผู้ที่ได้รับพระราชทาน เว้นแต่ผู้นั้นประพฤติดนไม่
สมเกียรติ หรือไม่อยู่พ่ายได้ระเบียบและวินัยซึ่งกำหนดไว้ ก็อาจ

ถูกตัดเงินพิเศสดังกล่าวนี้ได้”

มาตรา ๔ “ให้นายกรัฐมนตรีรักษากฎการตามพระราชบัญญัตินี้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๖๗ หน้า ๑๘๗๕ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๕)

ระเบียบวิธีการคัดเลือก
ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา
เชิดศิลปวิทยา

วิธีการขอรับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลานั้น ขึ้นเดิม
แล้วแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชวินิจฉัยอย่าง
เดียว แต่บางครั้งผู้รับพระราชทานนั้น ได้มีหนังสือกราบบังคมทูล
ขอพระราชทานเองก็มี หรือผู้บังคับบัญชา เจ้ากระทรวงกราบ
บังคมทูลขอพระราชทานให้ก็มี ถ้าทรงเห็นสมควรก็จะทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้^(๑) ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้
เสนาบดีเจ้ากระทรวงกราบบังคมทูล เสนอความชอบ แล้วจึงทรง
พระราชวินิจฉัย ครั้นเมื่อมีข้าราชการมากขึ้น ก็ยากแก่เจ้า
กระทรวงจะวินิจฉัยและกราบบังคมทูลเสนอนามผู้สมควรได้รับ
พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เชิดศิลปวิทยาทั่วถ้วน จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งระเบียบการเลือกสรรข้าราชการ ผู้
สมควรรับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เชิดศิลปวิทยา ขึ้นเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๑ ดังต่อไปนี้

(๑) มีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ประกาศแจ้งความกรมราชเลขาธิการ

(ฉบับที่ ๓/๒๔๓๑)

เรื่องระเบียบเลือกสรรข้าราชการซึ่งสมควรจะรับ พระราชทานเหรียญคุณวุฒิมา เข้มศิลปวิทยา

มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ รับพระ
บรมราชโองการใส่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แจ้ง
ความแก่เจ้ากระทรวงทบวงการทั้งปวง

ด้วยตามพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยยศสำหรับความดี
ความชอบเหรียญคุณวุฒิมา ซึ่งตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๒๕)
ส่วนเข้มศิลปวิทยานั้น ว่าสำหรับพระราชทานข้าราชการทุกชั้น
บรรดาศักดิ์ ซึ่งทรงคุณวิเศษในทางศิลปวิทยา ส่วนระเบียบการ
เลือกสรรคั่วบุคคลซึ่งจะพระราชทานนั้น ขึ้นเดิมแล้วแต่จะทรง
พระราชวินิจฉัยอย่างเดียว ครั้นต่อมาได้โปรด ฯ ให้เสนาบดี
เจ้ากระทรวงกราบบังคมทูล ฯ เสนอความชอบ แล้วจึงทรงพระ
ราชวินิจฉัย ในสมัยเมื่อยังมีข้าราชการผู้ควรรับพระราชทานน้อย
ตัวก็เป็นการสะดวก แต่เมื่อการร่ำเรียนรอบรู้เจริญยิ่งขึ้น และ
ข้าราชการในกระทรวงทบวงการต่าง ๆ มากขึ้น ก็เป็นเหตุให้

ยากแก่เจ้ากระทรวงที่จะวินิจฉัยและกราบบังคมทูล ฯ เสนอนามผู้
จะสมควรได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
ให้ถ้วนทั่วและสม่ำเสมอได้ทุกกระทรวงทบวงการ เพื่อ
จะแก้ขัดข้องเหล่านี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งระเบียบ
การกราบบังคมทูล ฯ เสนอนามผู้สมควรรับพระราชทานเหรียญ
ดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ไว้ต่อไปนี้

ข้อ ๑ ผู้ซึ่งสมควรจะรับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา
เข็มศิลปวิทยา นั้นต้องเป็นข้าราชการผู้ทรงคุณวิเศษอันได้สำแดง
ให้ประจักษ์แล้วอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้คือ

(ก) เป็นผู้ต้นคิดชั้นเยี่ยมในศิลปหรือวิทยา

(ข) เป็นผู้เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมในศิลปหรือวิทยา

ข้าราชการผู้ทรงคุณวิเศษ และได้สำแดงให้ประจักษ์แล้ว
ดังกล่าวมา อาจรับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
ได้โดยวิธีเลือกสรรคดีดังกล่าวต่อไปข้างหน้า

ข้อ ๒ คุณวิเศษของผู้ต้นคิดนั้น คือได้คิดแบบหรือวิธี
อันใดให้เป็นประโยชน์ขึ้นใหม่ในศิลปวิทยา หรือคิดแก้ไขแบบ
หรือวิธีมีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

ข้อ ๓ คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญในศิลปหรือวิทยานั้น คือ

(ก) ความสามารถแต่งหนังสือดีถึงขนาด มีปริมาณพอให้เห็นได้ว่าทรงความสามารถจริง และหนังสือนั้นได้พิมพ์โฆษณาแล้ว ถ้าเป็นหนังสือซึ่งแปลมาจากภาษาอื่น หนังสือซึ่งนำมาแปล ต้องเป็นหนังสืออันนิยมกันว่าเป็นแบบแผนดี หรือ

(ข) ความสามารถแสดงฝีมือ มีวัตถุและปริมาณให้เห็นได้ว่า ทรงความสามารถจริง หรือ

(ค) ความสามารถขับร่ำทำเพลงดีถึงขนาด ปรากฏเกียรติกว้างขวางเป็นที่นิยมทั่วไป

ข้อ ๔ ข้าราชการผู้ทรงคุณวิเศษอย่างใดดังกล่าวนั้น มีสังกัดอยู่ในกระทรวงใด ซึ่งใช้คุณวิเศษอย่างนั้นในราชการกระทรวงนั้นไซ้ เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นว่าได้สำแดงคุณวิเศษถึงขนาดสมควรจะได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ก็ให้ทำรายงานอธิบายความชอบเสนอต่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงขึ้นไปตามระเบียบในกระทรวง จนถึงเสนาบดีเจ้ากระทรวง

ถ้าเสนาบดีเห็นว่ากรณีที่เสนอความชอบนั้นสมควรพิจารณา ก็ให้
ตั้งกรรมการขึ้น หรือถ้ามีกรรมการประจำอยู่แล้ว ก็ให้ส่งราย
งานเรื่องนั้นไปยังกรรมการให้พิจารณาว่าผู้ซึ่งได้รับเลือกสรรคนนั้น
ได้สำแดงคุณวิเศษถึงขนาด สมควรจะรับพระราชทานเหรียญดุษฎี
มาลา เข็มศิลปวิทยา ได้หรือยัง เมื่อกรรมการพิจารณาแล้ว
ให้ทำรายงานขึ้นชี้แจงความเห็นต่อเสนาบดี ถ้ากรรมการเห็นว่า
ยังไม่สมควรก็ให้เป็นอันตกไป ถ้ากรรมการเห็นว่าสมควรและ
เสนาบดีเห็นชอบ ก็เป็นเสร็จการเลือกสรรคในกระทรวง

ข้อ ๕ การที่จะกำหนดความสามารถในศิลปหรือวิทยา
ประเภทใด จะรับเป็นหลักในการเลือกสรรคของกระทรวงใดก็ดี
วิธีตั้งกรรมการก็ดี และวิธีพิจารณาก็ดี ให้เสนาบดีกำหนด
ในกระทรวงของตน และให้แจ้งกำหนดซึ่งได้ตั้งขึ้นนั้นให้ราช
บัณฑิตยสภาทราบด้วย

ข้อ ๖ เมื่อเสร็จการเลือกสรรคในกระทรวงเห็นว่าสมควร
แล้ว ให้เสนาบดีเข้ากระทรวงแจ้งความและส่งรายงานไปยังราช
บัณฑิตยสภาให้พิจารณาอีกชั้นหนึ่งว่าวิธีการเลือกสรรคและคุณวิเศษ
ของผู้ที่ได้รับเลือกนั้น เข้าระเบียบเทียบเท่ากับกระทรวงอื่นหรือยัง
ถ้าราชบัณฑิตยสภาพิจารณาเห็นว่า ยังบกพร่องไม่ถึงขนาดซึ่ง

สมควรจะได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ก็
คัดค้านได้ ถ้าราชบัณฑิตยสภาพิจารณาเห็นชอบก็ ให้อนุมัติไป
ยังเสนาบดีกระทรวง เป็นอันเสร็จกระบวนการเลือกสรรค้ เสนาบดี
เจ้ากระทรวงนำความกราบบังคมทูลฯ เสนอความชอบผู้ทรงคุณ
วิเศษนั้นได้.

ศาลาลูกขุนใน ในพระบรมมหาราชวัง
ประกาศมา ณ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๑

เจ้าพระยามหิธร

ราชเลขาธิการ.

(ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓ หน้า ๓๐๖-๓๐๕)

ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

พ.ศ. ๒๕๑๓ และ พ.ศ. ๒๕๑๔

ใน พ.ศ. ๒๕๑๓ และ พ.ศ. ๒๕๑๔ นี้
มีข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับพระมหา
กรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญ
ดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ดังปรากฏในแจ้ง
ความสำนักนายกรัฐมนตรี ต่อไปนี้

แจ้งความสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่องพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา คือ

กระทรวงยุติธรรม
พลโท อัมพร ศรีไชยยนต์

กระทรวงศึกษาธิการ
ร้อยตำรวจโท แสง มนวิฑูร

แจ้งความ ณ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๑๓

จอมพลถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๗ ตอนที่ ๓๖ วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๑๓)

แจ้งความสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา แก่ผู้ทรงคุณวุฒิใน
ทางศิลปวิทยาอันได้แสดงให้เห็นประจักษ์เป็นพิเศษแล้ว
คือ

กระทรวงกลาโหม

พันตรี พันิจ ปัตตพงศ์

นาวาอากาศตรี พิเศษฐ บวรณศิริ

กระทรวงศึกษาธิการ

นายสุกิจ นิมมานเหมินท์

นายมนตรี ตราโมท

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี

กระทรวงสาธารณสุข

นายเอิบ ณ บางช้าง

แจ้งความ ณ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

จอมพล ถ. กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๘ ตอนที่ ๒๐ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔)

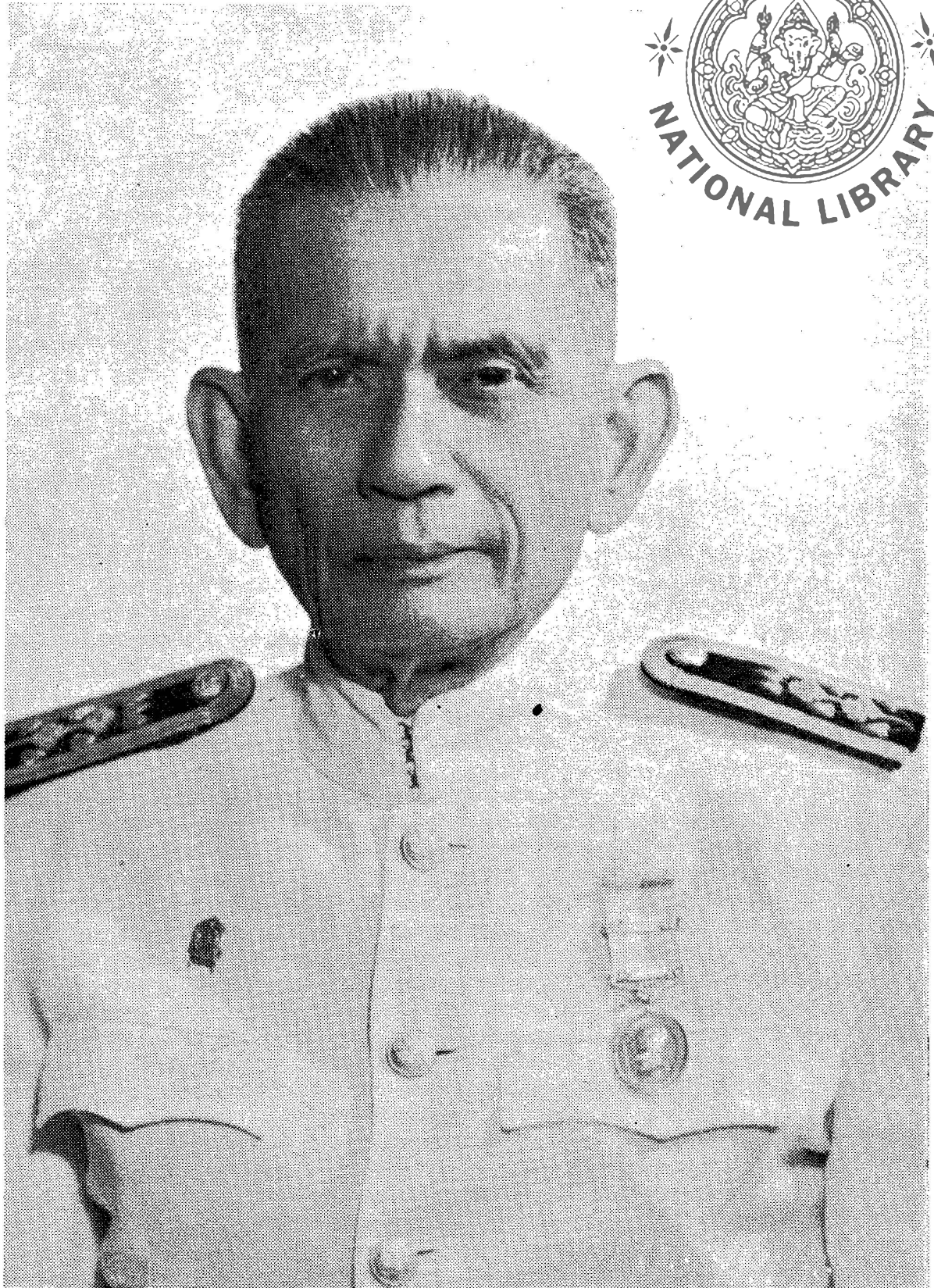
ภาคผนวก

ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ

ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

พ.ศ. ๒๕๑๓

ร้อยตำรวจโทแสง มนวิฑูร

ประวัติและผลงาน

ของ

ร้อยตำรวจโท แสง มนวิทร

ที่เกิด

ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิทร เป็นบุตรนายเจิม มนวิทร และนางเพ็ญ มนวิทร เกิดที่บ้านบางโปรง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ พออายุย่างเข้า ๒ ขวบ นายเจิม ผู้เป็นบิดาถึงแก่กรรม และพออายุย่างเข้า ๕ ขวบ นางเพ็ญผู้เป็นมารดาถึงแก่กรรม จึงต้องอยู่กับนางเหลียม ตาลบำรุง ผู้เป็นยาย และอยู่ด้วยกันสองคนยายหลานเท่านั้น จนกระทั่งมีวัยพอควรแก่การเข้าศึกษาเล่าเรียน จึงได้จากยายไปชั่วระยะหนึ่ง

การศึกษา

เมื่อศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิทร จากยายครั้งนั้น อายุย่างเข้า ๘ ขวบ คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ย้ายจากบ้านเกิดมาอยู่ วัดกลางนา^(๑) เมืองนครเขื่อนขันธ์ จังหวัดนครเขื่อนขันธ์

(๑) วัดกลางนาภายหลังรวมเป็นวัดเดียวกับวัดทรงธรรม ชื่อว่า “วัดทรงธรรม” พระครูวิสุทธีวงศ์เจ้าอาวาสวัดกลางนาอยู่ที่วัดทรงธรรมนั้น ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็นพระอุดมญาณ

ภายหลังเปลี่ยนเป็นอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
โดยนายสาคร สุวรรณเวช ผู้เป็นหน้าเขยนำไปฝากกับพระครูวิสุทธิ-
วงศ์เจ้าอาวาส ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur ได้เข้าศึกษาที่
โรงเรียนวัดกลางนาครั้งนั้น ครูสนธิเป็นครูใหญ่ ครูอื่นเรียนเป็น
ครูประจำชั้นมูล ๑-๒ ครูพิศ คือ นายสาคร สุวรรณเวช เป็น
ครูประจำชั้นเตรียมและชั้นประถมปีที่ ๑ ครูโกมุท ประจำชั้น
ประถมปีที่ ๒ ครูสนธิ ประจำชั้นประถมปีที่ ๓ ศาสตราจารย์
ร.ต.ท. แสง มนวิthur ได้เรียนชั้น มูล ๑ มูล ๒ ผ่านไปจนถึงชั้น
เตรียม ตามหลักสูตรการศึกษาสมัยนั้น แต่เกิดป่วยเรียนต่อไปไม่
ได้ ขณะที่กำลังเรียนอยู่ชั้นเตรียมนั่นเอง จึงลาออกจากวัดกลาง
นากลับมาอยู่กับยายที่บ้านเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

พ.ศ. ๒๔๕๓ กลับเข้าเรียนอีกครั้งที่โรงเรียนวัดบางฝ้าย
อำเภอพระประแดง เรียนอยู่เพียงปีเดียว พ.ศ. ๒๔๕๔ ย้ายไป
เรียนโรงเรียนวัดบางหัวเสือ ในอำเภอพระประแดงนั้น โรงเรียน
วัดบางหัวเสือขณะนั้น ครูวอนเป็นครูใหญ่ ครูชดเป็นครูประจำชั้น
ประถม ๒ ครูทัตและครูวอนเป็นครูชั้นประถม ๓ พอสอบไล่ได้ชั้น
ประถม ๓ ทางกาเปลี่ยนหลักสูตรใหม่ เปลี่ยนชั้นประถมเป็นชั้น
มัธยม เพิ่มขึ้นประถมปีที่ ๕ ขึ้น ได้เรียนอยู่ในชั้นประถมปีที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๕๗ สอบไล่ชั้นประถมปีที่ ๕ ได้แล้ว นายออก
ลิมปโกวิท บิดาหลวงวชิสุนทรลักษณ์ ซึ่งมีฐานะเป็นตาเขย พา
เข้ากรุงเทพฯ นำมาฝากไว้กับสมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสุนทวะ)
เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม ขณะเมื่อดำรงสมณศักดิ์ เป็นพระ
พรหมมุนี ความประสงค์ของศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร
ขณะนั้นต้องการเข้าศึกษาในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย แต่
ไม่มีผู้ใดนำไปสมัครเรียน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวการ
ศึกษาใหม่

แนวการศึกษาที่เล่าเรียนใหม่ครั้งนี้ คือ การศึกษาฝ่าย
ปริยัติธรรม พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้บรรพชาเป็นสามเณร พ.ศ. ๒๔๖๐
สอบได้นักธรรมชั้นตรี และนักธรรมชั้นโท พ.ศ. ๒๔๖๑
ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๔ อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดบางฝ้าย
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สมเด็จพระสังฆราช
(แพ ตีสุนทวะ) เมื่อดำรงสมณศักดิ์พระพรหมมุนีเป็นพระ
อุปัชฌาย์ พระพิมลธรรม (นาค สุนนนาโค) อธิบดีสงฆ์
วัดอรุณราชวราราม ขณะมีสมณศักดิ์พระศรีสมโภชตำแหน่ง
รองอธิบดีสงฆ์วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์
และท่านพระครูสังวรวิมล เป็นอนุสาวนาจารย์ (ท่านองค์นี้

ต่อมาได้เป็นอธิบดีวัดทองนพคุณ และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระ
ราชาคณะชั้นเทพ แต่จำไม่ได้ว่าเทพอะไร) เมื่ออุปสมบทแล้ว
กลับมาจำพรรษาวัดสุทัศน์เทพวรารามตามเดิม

อนึ่ง เมื่อเรียนนักธรรมนั้น ได้ศึกษาภาษาบาลีด้วย
สอบได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยคใน พ.ศ. ๒๔๖๔ อันเป็นปีที่ได้
อุปสมบทเป็นพระภิกษุนี้เอง และสอบได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค
พ.ศ. ๒๔๖๗ เปรียญ ๕ ประโยค พ.ศ. ๒๔๖๘ และสอบ
ได้เป็นเปรียญ ๖ ประโยค พ.ศ. ๒๔๗๐ ในที่สุด

รับราชการ

วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ลาสิกขาบทออกมาครอง
เพศฆราวาส เพื่อได้ปฏิบัติงานด้วยเพราะชรามากแล้ว สมัครเข้า
เรียนกฎหมายในโรงเรียนกฎหมายสมัยนั้น แต่สอบไม่ได้
พระภิรมย์ราชา (พร้อม วาจรัต) ฝากให้เขาทำงานที่ศาลว่าการ
นครบาล เจ้าพระยามุขมนตรี (อวบ เปาโรหิต) สมุหนครบาล
เป็นผู้รับให้เข้าทำงานเป็นเสมียนฝึกหัด และได้บรรจุเป็นเสมียน
มีอัตราเงินเดือน ๆ ละ ๒๐ บาท ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.
๒๔๗๔ เป็นต้นมา จนถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ จึง
ได้ย้ายมาทำงานที่สำนักกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง

กระทรวงมหาดไทย วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘ ย้ายไปอยู่
กองควบคุมนครบาล กรมมหาดไทย (สมัยนั้น) และใน
พ.ศ. ๒๔๗๙ สอบเป็นข้าราชการชั้นตรีได้ เป็นปีเดียวกับนาย
ผู้มีพระคุณ ซึ่งชูป เลียงมา ตั้ง แต่เล็ก ถึง แก่กรรมลงด้วย โรคชรา
อายุ ๘๗ ปี

เรียนภาษาสันสกฤต

การสอบเป็นข้าราชการชั้นตรีครั้งนั้น มีวิชาภาษาสันสกฤต
ให้เลือกอยู่ด้วย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur จึงได้เลือก
สอบวิชาภาษาสันสกฤต ความจริงเรื่องความรู้ทางภาษาสันสกฤต
ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur เคยเรียนมาแล้วตั้งแต่ยังอยู่
ในสมณเพศ คือ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๖ สาเหตุที่เรียน เนื่อง
จากเมื่อมีความรู้ภาษาบาลีสอบได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยคแล้ว
พบหนังสือบนตำหนักสมเด็จพระสังฆราช (สมเด็จพระสังฆราช แพ ตีสุนทรวะ)
เล่มหนึ่ง ไม่ทราบว่าเป็นอักษรและภาษาอะไร มีความใคร่รู้เป็น
อย่างยิ่ง ต่อมา พระสารประเสริฐ (นาคะประทีป) ได้ถอด
หนังสือหิโตปเทศเป็นอักษรไทยและแปลเป็นไทย โดยเฉพาะ
เล่มที่ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur มีไว้เป็นสมบัติของตัวนั้น
เป็นอักษรไทยภาษาสันสกฤต มีคำแปลเป็นภาษาไทย จึงจำ

ภาษาเดิมที่ถอดเป็นอักษรไทยไว้เป็นข้อความสั้น ๆ ๔ บรรทัดว่า
“ สดฺสงฺคะ เกศเว ภกฺตฺรฺ คงฺคามฺภสิ นิมฺขฺชนํ อสฺสเว ขลฺลํ สํสา
เร ตฺรฺณิ สํราณิ ภาวฺเขตฺตํ แปลว่า การอุปสาธุชน ๑ ภักดี
ต่อพระเจ้า ๑ อาบน้ำในแม่น้ำคงคา ๑ เมื่อใดที่ไม่มีสาระ สัต-
บุรุษพึงทำสาระทั้ง ๓ อย่างนี้ ” คนหนึ่งได้อ่านหวั่นๆ ไปพบแขก
ชายผ้าที่พาหุรัดนั่งอยู่หน้าร้าน จึงหยุดพูดกับแขกผู้นั้น โดยนำ
เอาโคลงดังกล่าวแล้วพูดให้ฟัง แขกผู้นั้นพูดมาบางว่า กุตุร ปุริติ
วสติ ภวาน? แปลว่า ตูกรสมณะ ท่านอยู่ ณ อารามใด?
ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร พังไม่ออก ไม่รู้เรื่อง
อะไร แขกผู้นั้นจึงเอาดินสอเขียนลงบนกระดาษที่ใช้เป็นแกน
ม้วนผ้า พอเห็นตัวอักษรที่เขียน ก็รู้ทันทีว่าเหมือนกับตัวอักษร
ที่อยู่ในหนังสือฉบับที่ได้บนตำหนักสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงเชิญแขกผู้นั้นมา
กุฏิแล้วนำหนังสือเล่มนั้นให้ดู ว่าเป็นหนังสือที่โตปเทศอักษร
เทวนาครี ขอร้องให้แขกผู้นั้นสอน ท่านก็เต็มใจ แขกผู้นั้น คือ
ท่านบัณฑิต รมุนาถ ศรีมา ได้เริ่มเรียนภาษาสันสกฤตมาตั้งแต่
นั้น ครูสอนภาษาสันสกฤตคนต่อมา คือ ท่านศาสตราจารย์ สุพรมุน-
ณียะ ท่านผู้นี้ทำงานอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ^(๑) เป็นผู้ที่ทรง
ความรู้ด้านอักษรศาสตร์สันสกฤตแตกฉานมาก เมื่อลาสิกขาบท

(๑) คือหอสมุดวชิรราช ถนนหน้าพระธาตุ ปัจจุบัน

แล้ว ยังได้เรียนภาษาสันสกฤตกับท่านศาสตราจารย์และท่านสวามี
สัตยานันบุรี ผู้เชี่ยวชาญวิชาปรัชญาสันสกฤตอย่างลึกซึ้ง ต่อ
มาได้เรียนในสำนักท่านสวามี สัตนารายณ์และผู้เชี่ยวชาญทางไตร
เพทอีกด้วย

เรื่องเกี่ยวกับการเรียนภาษาสันสกฤต มีดังกล่าวนี้นี้ จึงทำให้ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur สอบเลื่อน
ตำแหน่งเป็นข้าราชการชั้นตรีได้ และวิชานี้เองได้เป็นปัจจัย
สำคัญส่งเสริมเกียรติคุณให้ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตและเหรียญ
ดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ในเวลาต่อมา

รับราชการต่างจังหวัด

เมื่อสอบไล่ได้แล้วได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอผู้ช่วย
เทียบเท่าปลัดอำเภอตรีปัจจุบัน ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง
มนวิthur ได้ย้ายจากกรุงเทพไปอยู่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงรายเมื่อ
วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๑ โอนเป็นตำรวจประจำ
กองตำรวจเชียงราย รัยยศเป็นร้อยตำรวจตรี

วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ย้ายไปเป็นหัวหน้า
สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเชียงแสน (สมัยนั้น) อำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย ประจวบกับเป็นเวลาไทยกับฝรั่งเศสเกิดกรณี

พิพาอินโดจีน ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur ได้เข้าสู่
สู่นามรบด้วย ได้รับเหรียญชัยสมรภูมิตามประกาศในหนังสือ
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๐ ตอน ๑๔ หน้า ๙๐๑ ลงวันที่ ๙
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ คำสั่งกรมตำรวจที่ ๖๘๗/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๘๔ ย้ายไปเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจ
ภูธร อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เลื่อนยศเป็นร้อยตำรวจ
โท ได้ขึ้นเงินเดือน ๔ ขั้น คือจาก ๘๐ บาท เป็น ๑๒๐ บาท

วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ โอนกลับมาเป็นปลัด
อำเภอตรี ประจำอำเภอเวียงป่าเป้า

วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ย้ายไปเป็นปลัดกิ่งอำเภอ
เชียงแสน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ ย้ายไปเป็นปลัดอำเภอ
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง แต่ไม่ทันถึงปีย้ายกลับไป จังหวัด
เชียงรายอีก

วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ย้ายเป็นปลัดอำเภอ
อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ย้ายไปเป็นปลัดกิ่ง
อำเภอแม่สาย

วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ย้ายไปเป็นปลัด
อำเภอแม่จัน

วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ย้ายไปเป็นปลัดกิ่ง
อำเภอดอกคำใต้ (สมัยนั้น) อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย

และสิ้นสุดการรับราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทยมาตั้งแต่
นั้น เพราะโอนมาอยู่กรมศิลปากร

กลับกรุงเทพฯ

สาเหตุที่เข้ามารับราชการในกรมศิลปากร เนื่องจาก พ.ท.
หลวงวรณสิทธิ์พิชัย อธิบดีกรมศิลปากร สมัยนั้นเป็นผู้ชักชวน ได้
โอนมาตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ในตำแหน่งหัวหน้า
แผนกสำรวจ กองโบราณคดี เลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการชั้นโท
เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ต่อมาได้เป็นหัวหน้าแผนก
หอขัณญาณ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๙๕ และอยู่ในตำแหน่งนี้จนกระทั่งเกษียณอายุเป็น
ข้าราชการบำนาญ เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ขณะเมื่อรับราชการ
ในกรมศิลปากร ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย

คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(มหาวิทยาลัยสงฆ์ วัดมหาธาตุ) วิชาที่สอน คือ ปรัชญาฝ่าย
ตะวันออก ภาษาสันสกฤต พุทธศาสนamahayan ศาสนาพราหมณ์
และได้รับเชิญให้บรรยายเรื่องศาสนาพราหมณ์ที่มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

ที่มหาวิทยาลัยศิลปากรนี้ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง
มนวิthur เป็นอาจารย์ประจำคณะโบราณคดี ได้รับพระราชทาน
ปริญญาศิลปดุษฎีบัณฑิตโบราณคดี กิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๑๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์พิเศษ
คณะโบราณคดี เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ และได้รับ
พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ณ พระตำหนัก
จิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

งานประพันธ์

นอกจากจะเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยดังกล่าวมาแล้ว
ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur ยังได้สอนวิชาภาษาสันสกฤต
แก่ผู้ใ้รู้ตามเวลาและโอกาสอันควร ศิษย์ที่ขอศึกษามีทั้ง

ข้าราชการ นายทหาร นายตำรวจ และพระภิกษุ ได้แปล
และเรียบเรียงหนังสือสำคัญ ๆ หลายเรื่อง เช่น

แปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต (ฉบับพิมพ์อักษรเทวนาครี)

๑. บุรุษลักษณะในคัมภีร์พฤตส์หิตา
๒. กังสวระในคัมภีร์วิชณุปุราณ
๓. นาฏยศาสตร์ของภรตมहामुनि
๔. ลลิตวิสุตระ
๕. ภควทศูตา

แปลจากต้นฉบับภาษาบาลี

๑. ตำนานพระแก้วมรกต (ฉบับจารใบลานอักษรขอม)
๒. ตำนานพระพุทธรูปสี่องค์ (ฉบับจารใบลานอักษรขอม)
๓. ชินกาลมาลีปกรณ์ (ฉบับพิมพ์อักษรไทย)
๔. อริยสัจจวิภังคนิเทศใบคัมภีร์วิภังคปกรณ์ (ฉบับพิมพ์อักษรไทย)
๕. กายวิรัตติกา (ฉบับพิมพ์อักษรสีหล)
๖. รสวาหินี (ฉบับพิมพ์อักษรสีหล)
๗. ประวัติศาสนาหรือศาสนวิเส (ฉบับพิมพ์อักษรโรมัน)

แปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต

โมคคัลลัมหาชาครณ์ (ฉบับพิมพ์อักษรเทวนาครี)

งานประพันธ์อื่น ๆ

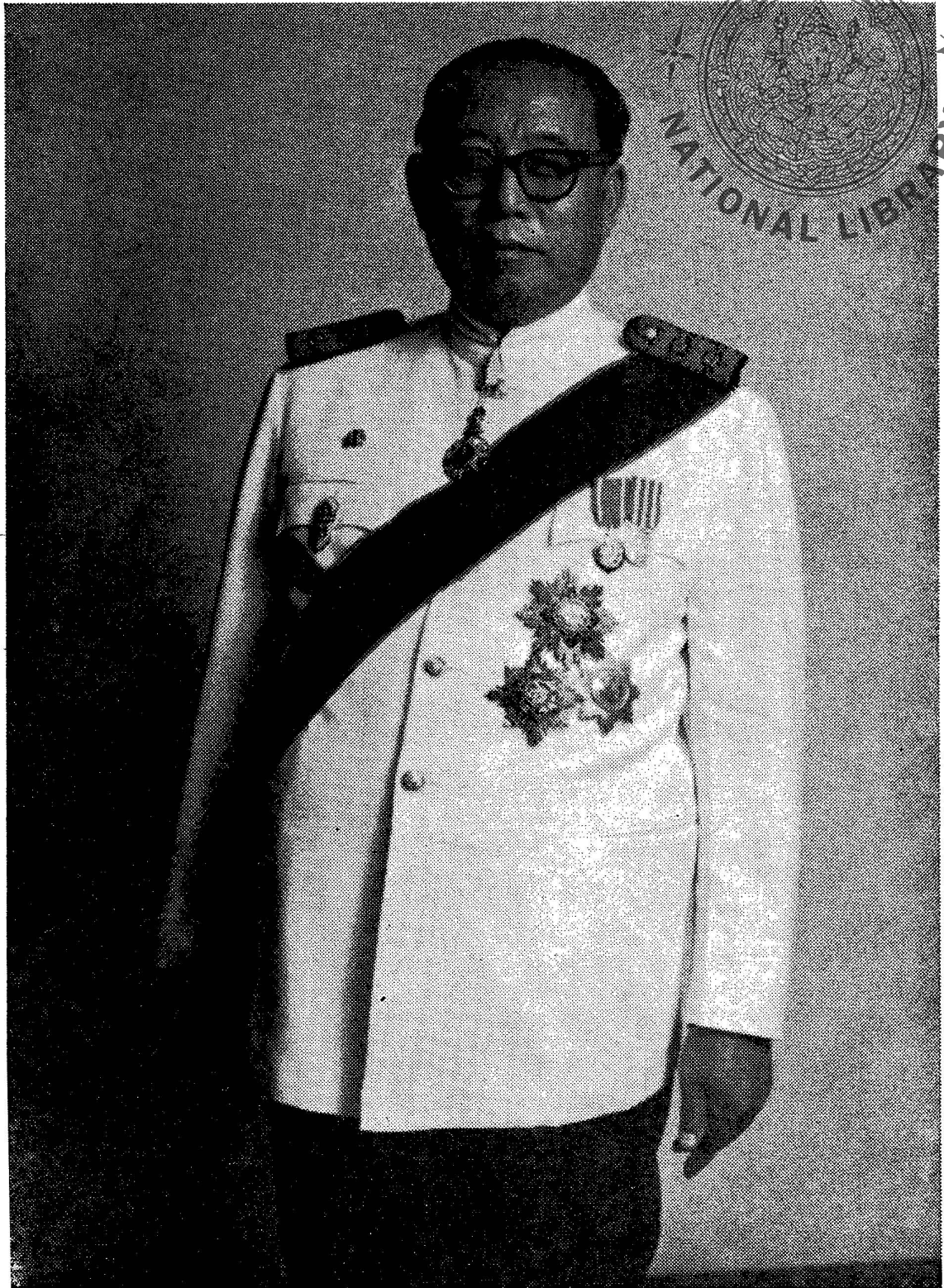
ศาสนาพราหมณ์

ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิตร ยังคงทำงานในวิชาที่
ตนรักอยู่ เพราะฉะนั้น จึงเป็นที่หวังได้ว่า ผลงานที่จะออกมา
เป็นวิทยาทานที่ทรงคุณค่า คงจะเพิ่มพูนเป็นมรดกตกทอดแก่ผู้
ใคร่ศึกษาเป็นลำดับ ๆ สืบไป

ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ
ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

พ.ศ. ๒๕๑๔

นายสุกิจ นิมมานเหมินท์

ประวัติและผลงาน

ของ

นายสุกิจ นิมมานเหมินท์

๑. ชื่อและตำแหน่งปัจจุบัน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

นายสุกิจ นิมมานเหมินท์

๒. ประวัติการศึกษา

๒.๑ ความรู้ระดับมัธยมศึกษา

— ได้รับประกาศนียบัตรจบหลักสูตรชั้นมัธยมบริบูรณ์
ของโรงเรียนอัสสัมชัญในกรุงเทพฯ ฯ

๒.๒ ความรู้ระดับอุดมศึกษา

— ได้รับทุนบิดามารดาและญาติ ไปศึกษาต่อที่มหา
วิทยาลัยในประเทศอังกฤษ และได้รับความสำเร็จใน
การศึกษาดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๔๗๓ — ได้รับปริญญาตรีทางวิศวกรรมศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยลอนดอน

— ได้รับประกาศนียบัตรทางวิศวกรรม
โยธา จากสถาบันแบดเตอร์ชี โพลี
เทคนิค

พ.ศ. ๒๔๗๔ - ได้รับปริญญาโททางวิศวกรรม-
ศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยลอนดอน

๒.๓ ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ก. ด้านวิทยาศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. ด้านวิทยาศาสตร์ จากวิทยาลัยเดวิส แอนด์ เอล
กินส์ ในมลรัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา

๓. ประวัติการทำงานที่ผ่านมาแล้ว

๓.๑ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๖ - เป็นอาจารย์ในคณะอักษร-
ศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สอน
วิชาคณิตศาสตร์ และวิชา
ไฮโดรลิกส์

พ.ศ. ๒๔๘๑ - เป็นเลขาธิการจุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๘๓ - รักษาการในตำแหน่งคณบดี
คณะอักษรศาสตร์และวิทยา-
ศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๕ - เป็นกรรมการสภามหา
วิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๕ - เป็นหัวหน้าแผนกวิชา
คณิตศาสตร์ในคณะอักษร
ศาสตร์และวิทยาศาสตร์

๓.๒ ในตำแหน่งอธิบดี

พ.ศ. ๒๔๘๕ - เป็นอธิบดีกรมอาชีวศึกษา กระ
ทรวงศึกษาธิการ

๓.๓ ในด้านวุฒิสมาชิกและผู้แทนราษฎร

พ.ศ. ๒๔๘๙ - เป็นวุฒิสมาชิก

พ.ศ. ๒๔๙๑ - เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่

๓.๔ ในตำแหน่งรัฐมนตรี

พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๒ - เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๔๙๕ - เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงอุตสาหกรรม

พ.ศ. ๒๕๐๐ - เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเศรษฐกิจ

๓.๕ ในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี

พ.ศ. ๒๕๐๑ — เป็นรองนายกรัฐมนตรี

๓.๖ ในตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทย

พ.ศ. ๒๕๐๒ — ๒๕๐๖ — ประจำประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๐๓ — ๒๕๐๖ — ประจำประเทศเนปาล

อัฟกานิสถานและลังกา

พ.ศ. ๒๕๐๗ — ๒๕๑๐ — ประจำสหรัฐอเมริกา

๓.๗ ในตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การซีเมส ซึ่งมีชื่อเต็มว่า

Southeast Asian Ministers of Education
Secretariat (SEAMES) มีสำนักงานใหญ่อยู่ใน
ประเทศไทย

๔. งานด้านวิชาการในปัจจุบัน

๔.๑ ในฐานะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

๔.๒ ในฐานะเป็นประธานคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วย
การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม

๔.๓ ในฐานะเป็นประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภา

๔.๔ ในฐานะเป็นประธานสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา

- ๔.๕ ในฐานะเป็นประธานคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ
- ๔.๖ ในฐานะเป็นราชบัณฑิตทางสาขาวิชาประวัติศาสตร์
- ๔.๗ ในฐานะเป็นอุปนายกสยามสมาคม
- ๔.๘ ในฐานะเป็นนายกสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย
- ๔.๙ ในฐานะเป็นนายกสมาคมอาศรมไทย-ภารต

รายชื่อหนังสือและบทความต่าง ๆ ของ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์

หนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม

๑. **บุพผการีบุชา** พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ รวมเรื่องต่างๆ
เขียนโดยนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นภาษาไทย ๑๙ เรื่อง
และภาษาอังกฤษ ๗ เรื่อง รวม ๓๐๗ หน้า

-
- (๑) ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา
 - (๒) เมื่อน้ำมาปลากินมด ครรณาลคมตकिनปลา
 - (๓) ลอร์ดหลุยส์กับเมืองไทย
 - (๔) วิจารณ์ “สื่บกวี” ของ พ. ณประมวณุมารค
 - (๕) ไตญากีมาร์ - แม่ศรีของหวาน
 - (๖) เอมีน ราบัค - ขุนนางมาจากเมืองมะริกา
 - (๗) หรั่งไย ไทยเป็น หรั่งเขิน ไทยหัว
 - (๘) ไชยทีเก่า ไชยทีใหม่ ไชยทีไหน ไชยทีเรา
 - (๙) เตียงกันเปล่าๆ ไม่เข้ายา โบราณว่า อดใจ
ไว้ได้เป็นพระ

- (๑๐) ดาวเดือนเลื่อนลับสัต์ภณห์ สุริยันเยียมยอด
บรรพตา
- (๑๑) ความผิดแบบวิลันดา
- (๑๒) วันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด
- (๑๓) การบูรบอร์เนียว
- (๑๔) เดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่มากัด ไปพูดขัด
เขาทำไมขัดใจเขา
- (๑๕) ประวัติของบางกอก
- (๑๖) เชียงตุง เชียงรุ่ง
- (๑๗) กว่าง
- (๑๘) มิตรพลีแด่คุณเสงี่ยม คงตระกูล
- (๑๙) จดหมายจากอินเตีย
- (๒๐) A Thai's Formula for Happiness (ลง
ในหนังสือ New York Time Magazine,
Sunday Edition, ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๓)
- (๒๑) Emin Rabad - A Nobleman from
America (An account of the begin-
ning of Thailand - American
Friendship delivered on September 9,
1958 at the Oriental Hotel, Bangkok)

- (๒๒) Thailand and U.S. Relations – Past and Present
(เขียนเมื่อเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา)
- (๒๓) Toils and Turmoils in Southeast Asia
(พูดเมื่อเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ที่ San Diego State College, California)
- (๒๔) The Chinese Threat to World Order
(กล่าวต่อที่ประชุมชาวอเมริกัน เมื่อเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ที่เมือง Philadelphia)
- (๒๕) Betwixt and Between India and China
(พูดเมื่อเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดีย ณ Ruppuswami Shrstri – Research Institute, Mylapore, Madras, เดือนธันวาคม ๒๕๐๕)

(๒๖) Address made at the Ceremony of
Handing - over of HTMS " Pa - ngan"
เดือนพฤษภาคม ๒๕๐๙ เมื่อเป็นเอกอัคร-
ราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ที่ Bremer-
ton, Washington ให้ความรู้เรื่องสัมพันธ-
ไมตรีระหว่างไทย - อเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ.
๑๘๓๓ หรือ พ.ศ. ๒๓๗๖

๒. รวมปาฐกถาในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เล่มที่ ๑ รวม
๑๗ เรื่อง (พิมพ์เฉพาะเรื่องที่ถอดเทปได้)

(๑) ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๒

- " สนทนาเรื่องปัญหาการศึกษาของชาติ "
ที่สถานี ไทยโทรทัศน์ ช่อง ๔

(๒) ๖ มิถุนายน ๒๕๑๒

- " นโยบายการศึกษากับตลาดแรงงาน "
แสดง ณ งานประชุมใหญ่ของสมาคมการ
จัดงานส่วนบุคคลแห่งประเทศไทย

(๓) ๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๒

- ในงานประชุมใหญ่ของสมาคมเกียรตินิยม
อาชีวศึกษา

- (๔) ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๒
- “การหาหนังสือ” ณ หอประชุม เอ.ยู.เอ.
- (๕) ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๒
- ในการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญการศึกษาแขนง
ต่าง ๆ ทวีพระราชาณาจักร จัดโดย กอง
วางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- (๖) ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๒
- ปาฐกถาในงานแจกริทยาสัตว์แก่ผู้ทรงคุณ
วุฒิของสมาคมชุมนุมภาษาไทย
- (๗) ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๒
- “เด็กไทยและเด็กฝรั่งในทัศนะของข้าพ-
เจ้า” ในการประชุมของสโมสรเยาวชน
ดินแดง
- (๘) ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๒
- ในการสัมมนาครูใหญ่ เพื่ออบรมหลักการ
บริหารโรงเรียนราษฎร์ครั้งที่ ๑๐
- (๙) ๘ กันยายน ๒๕๑๒
- ในการประชุมอาจารย์และนักศึกษาของ
วิทยาลัยเทคนิค ธนบุรี

(๑๐) ๑๕ กันยายน ๒๕๑๒

- ในการประชุมอาจารย์และนิสิตวิทยาลัย
วิชาการศึกษา บางแสน

(๑๑) ๑๖ กันยายน ๒๕๑๒

- ในวาระครบรอบ ๑๕ ปี ของสมาคมศิษย์
เก่า วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

(๑๒) ๒๕ กันยายน ๒๕๑๒

- “ ปัญหาอุดมศึกษาในทัศนะของข้าพเจ้า ”
ในงานชุมนุมของสโมสรคณะอาจารย์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(๑๓) ๑ ตุลาคม ๒๕๑๒

- “ ปัญหาเยาวชน ” ในการประชุมของ
สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์

(๑๔) ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๒

- “ ท่านมหาत्मคานธี ในทัศนะของข้าพเจ้า ”
ในงานฉลองคล้ายวันเกิดครบรอบ ๑๐๐ ปี
ของท่านมหาत्मคานธี

(๑๕) ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๒

– “เยาชนกับเศรษฐกิจของชาติ” ในงาน
จัดปาฐกถาชุดเรื่องเยาชนกับเศรษฐกิจ

(๑๖) ๒๓ ตุลาคม ๒๕๑๒

– ในการประชุมครูผู้แทนของโรงเรียนคาธ
ลิกต่าง ๆ ทวีราชอาณาจักร ณ หอประชุม
โรงเรียนเซนต์คาเบรียล

(๑๗) ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๒

– “การศึกษากับการธนาคาร” ในการ
ประชุมสัมมนา ผู้จัดการสาขาธนาคาร
กสิกรไทยทั่วพระราชอาณาจักร

บทความที่พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย

๑. เรื่อง “คนแซ่หลี่” เป็นบทความเกี่ยวกับการเมือง
๒. เรื่อง “รัตนบุรุษไทยในสมัยก่อน” เป็นบทความ
เรื่องคนสำคัญของชาติไทย

บทความที่ผู้มาขอให้เขียนและนำไปพิมพ์ในโอกาส
ต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๒๐ เรื่อง เช่น

๑. คำนำ ให้แก่ หนังสือชีวิต และ ประชญา ของพระ
ศาสดา คุณานัก องค์ปฐมศาสดาแห่งศาสนาซิกข์
๒. “คนหัวหินอนุสรณ์” ลงในหนังสืออุโฆษสาร พ.ศ.
๒๕๑๑ - ๒๕๑๒ สดุดีท่าน พ. ยีแลร์
๓. “พระยาอนุমানราชชนที่ข้าพเจ้ารู้จัก”
๔. “จุฬารำลึก” ให้แก่สโมสรนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ-
มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๓
๕. คำไว้อาลัยผู้ที่ทำคุณประโยชน์

คำปราศรัยในงานต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๓๐ ครั้ง ใน พ.ศ. ๒๕๑๒
ซึ่งสรุปได้เป็นประเภทดังนี้:-

๑. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการของอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่
กรมวิสามัญศึกษา
๒. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการของผู้อำนวยการวิทยา
ลัยครู กรมการฝึกหัดครู
๓. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการของครูใหญ่กรมสามัญ
ศึกษา
๔. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการของศึกษานิเทศก์ กรม
วิสามัญศึกษา

๕. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการ ของศึกษานิเทศก์กรม
การฝึกหัดครู
๖. ในการเปิดสัมมนาทางวิชาการ ของศึกษานิเทศก์กรม
สามัญศึกษา
๗. ในการสัมมนาของสมาคมบรรณารักษ์แห่งประเทศไทย
๘. ในการสัมมนาของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
๙. ในการสัมมนาของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๐. ในการประชุมทางวิชาการ ของสมาคมเกียรตินิยม
อาชีวศึกษาแห่งประเทศไทย
๑๑. ในการประชุมทางวิชาการ ของอาจารย์คณะครุศาสตร์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๒. ในการประชุมของอาสาสมัครอเมริกัน
๑๓. ในการปฐมนิเทศแก่นักเรียนไทย ที่สหรัฐอเมริกา ฟิลาดี
เฟีย
๑๔. ในการประชุมของสมาคมอาศรมไทย-ภารต

คำขวัญและสำนวน ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ราย ที่ได้เขียนให้แก่
วิทยาลัยต่างๆ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และสมาคมต่างๆ

ปาฐกถาใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ยังไม่ได้ตีพิมพ์อีกประมาณ ๒๐
เรื่อง มีเรื่องที่น่าสนใจ เช่น

๑. เรื่อง “นก”
๒. เรื่อง “ต้นไม้”
๓. เรื่อง “วิทยาลัยเอกชนที่ดีควรเป็นอย่างไร”
๔. เรื่อง “กระทรวงศึกษาธิการกับนโยบายความมั่นคง
ของชาติ”
๕. เรื่อง “ประโยชน์ของหนังสือ”

ฯลฯ

ประวัติและผลงาน

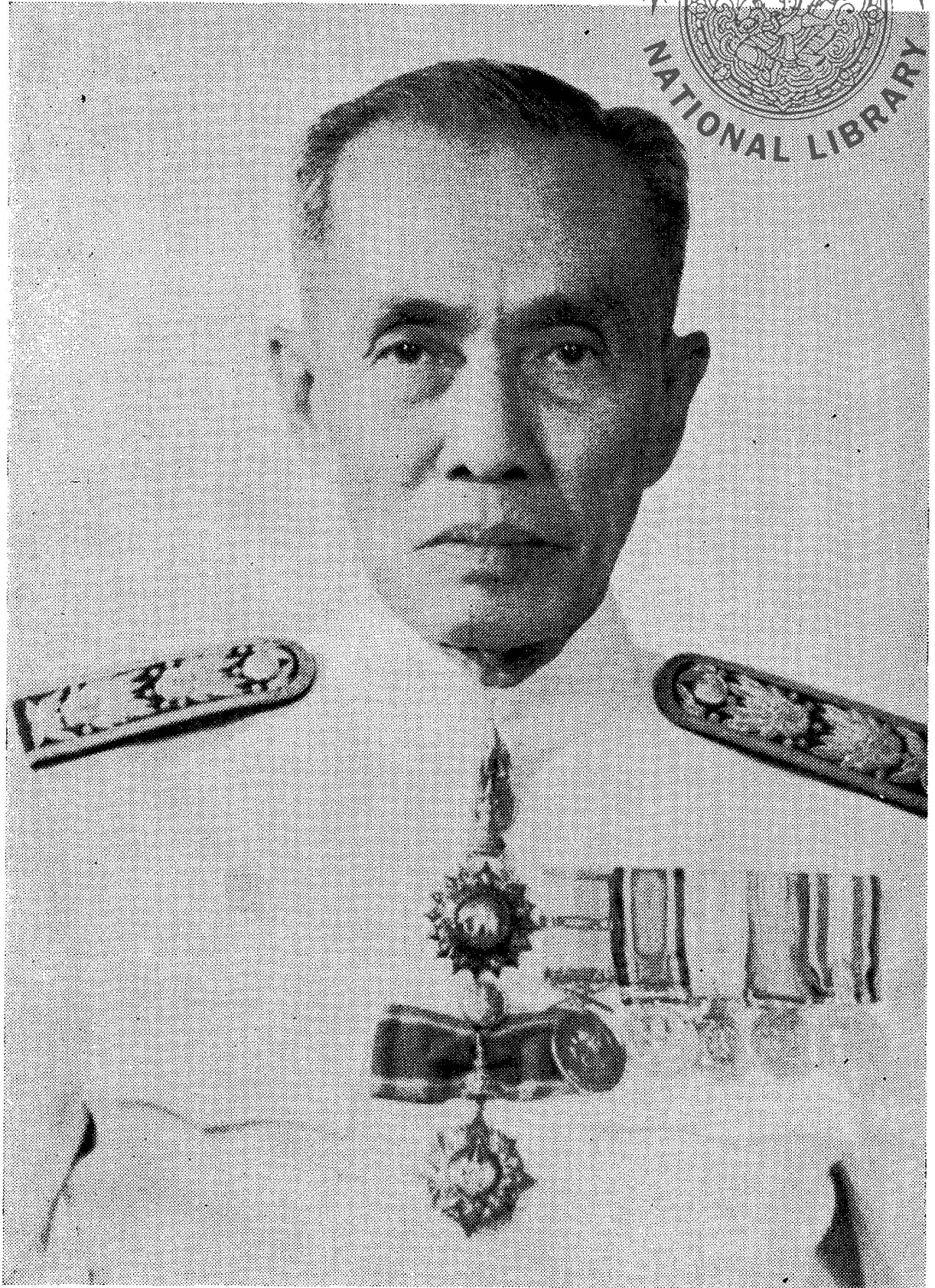
ของ

นายมนตรี ตราโมท

นายมนตรี ตราโมท เกิดที่บ้านท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๔๓ เดิมชื่อ
“บุญธรรม” เป็นบุตรของ นายยิ้ม นางทองอยู่

เริ่มการศึกษา โดยเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัด
สุพรรณบุรี (ปรีชาพิทยากร) สอบได้ชั้นมัธยมปีที่ ๓ เนื่องจาก
บ้านอยู่ใกล้กับวัดสุวรรณภูมิ และที่วัดสุวรรณภูมินี้มีวงปี่พาทย์
ซึ่งฝึกซ้อมกันอยู่เสมอ ระหว่างที่เดินทางไปและกลับจากโรงเรียน
ตลอดจนนอนอยู่กับบ้าน ได้ยินได้ฟังเสียงเพลงปี่พาทย์อยู่เป็น
นิตย์ จนจดจำทำนองเพลงได้เป็นตอน ๆ บรรดานักดนตรีใน
วงปี่พาทย์ก็รู้จักคุ้นเคยทุกคน เวลามีการบรรเลงในงานที่อยู่ใกล้ ๆ
มักจะเข้าไปช่วยเขาตีฆ้องเล็กท่มเหล็กด้วยเสมอ ๆ ซึ่งก็ติดตาม
เขาไปได้บ้างไม่ได้บ้าง

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยม ๓ แล้ว คิดจะเข้ามาเรียนต่อใน
กรุงเทพ ฯ เพราะโรงเรียนต่างจังหวัดหมดหลักสูตรเพียงนั้น แต่
บังเอิญเกิดโรคภัยไข้เจ็บรบกวน บวดยเป็นไข้ และเจ็บกระเสาะ

นายมนตรี ตราโมท

กระแสน้ำอยู่ตลอด จึงไม่ได้เข้ามาเรียนต่อดังความตั้งใจ เมื่อว่าง
การเรียน ความตั้งใจที่จะเรียนต่อก็ชักจะน้อย ๆ ไปทุกที

ครูสมบุญ (อ้วน)^(๑) ซึ่งเป็นครูประจำวงปีพาทย์
วัดสุวรรณภูมิ เห็นนายมนตรี ตราโมทอยู่ว่าง ๆ จึงชวนให้หัด
ปีพาทย์และได้เริ่มหัดตั้งแต่บัดนั้น นายมนตรี ตราโมทได้ฝึกหัด
ด้วยความมานะพยายาม บางครั้งไปนอนค้างอยู่ที่บ้านครูสมบุญ
ตำบลบ้านพลูหลวงซึ่งอยู่ห่างไกลกัน เป็นเวลาราว ๆ ๗ วัน
บางครั้งก็ถึงเดือนเพื่อการเรียนปีพาทย์ ได้เป็นนักดนตรีปีพาทย์
อยู่จังหวัดสุพรรณบุรีประมาณ ๒ ปี นับว่ามีความแคล่วคล่อง
พอสมควร

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๖ ไปอยู่จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจาก
จากเวลานั้นถือกันว่า การดนตรีปีพาทย์นอกจากที่จังหวัดสุพรรณ
บุรีแล้ว ก็มีจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสงคราม
(เรียกกันว่าบางช้าง) เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงมากกว่าจังหวัดใด ๆ
นายมนตรี ตราโมท ไปอยู่บ้านครูสมบุญ สมสุวรรณ ตำบลบาง
กะพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านนี้มีทั้งปีพาทย์และแตงวง

(๑) ครูสมบุญผู้นี้ ไม่ทราบนามสกุล แต่เป็นผู้มีร่างกายอ้วนเตี้ย
พุงพลุ้ย ใคร ๆ ก็เรียกกันว่าครูบุญอ้วน ทั้งนี้

ได้ฝึกหัดเล่าเรียนทั้ง ๒ อย่าง ในทางปี่พาทย์ ครูให้ฝึกกระนาด
เอกและฆ้องวงใหญ่ ในทางแตรวงให้ฝึกเป่าปี่คลาริเน็ต ครูสมบุญ
สมสุวรรณเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการฝึกสอนศิษย์อย่างยิ่ง ทุก ๆ วัน
ศิษย์จะต้องตื่นแต่เช้า ตีปี่พาทย์เป่าแตร์กันให้ได้ยินเสมอ ตอน
กลางวันและตอนหัวค่ำ ท่านจึงจะควบคุมฝึกซ้อมและต่อเพลง ถ้า
แม้จะมีงานสำคัญ ๆ ที่จะต้องไปบรรเลง ท่านจะเที่ยวปลุกศิษย์
ทุก ๆ คนตั้งแต่ ๔.๐๐ น. ให้ตื่นขึ้นซ้อม โดยท่านอยู่ควบคุมด้วย
ตลอดเวลา นับว่าได้ความรู้จากครูสมบุญ สมสุวรรณ นี่เป็นอัน
มาก แม้วิธีแต่งเพลงไทย ครูสมบุญก็เป็นผู้แนะนำให้รู้หลักเกณฑ์
มาก่อนทั้งข้แจงและสาธิตให้เห็นอย่างแจ่มแจ้ง

พ.ศ. ๒๔๖๐ เข้ามาสมัครรับราชการในกรมพิณพาทย์
หลวง^(๑) กรมมหรสพ กรมหาดเล็ก^(๒) ในพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ในบริเวณวังจันทร์ ซึ่งเป็นคุรุสภา
และกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน ในกรมพิณพาทย์หลวงนี้

(๑) เรียกตามทำเนียบกรมกองสมัยนั้น

(๒) การแบ่งหน่วยราชการเวลานั้นเรียกว่ากรมทุกชั้น แต่มีฐานะต่างกัน
กรมมหาดเล็กมีฐานะเสมอกระทรวง หัวหน้ากรมเรียกว่าผู้สำเร็จ
ราชการ กรมมหรสพ เทียบกับกรมในสมัยปัจจุบันนี้ หัวหน้า
กรมเรียกว่า อธิบดีหรือผู้บัญชาการ และกรมพิณพาทย์หลวง
เทียบได้กับกองในปัจจุบัน หัวหน้ากรมเรียกว่าเจ้ากรม

พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นเจ้ากรม
นอกจากพระยาประสานดุริยศัพท์ซึ่งเป็นครูใหญ่แล้ว ยังมีครู
ผู้อาวุโสอีกหลายท่าน นายมนตรี ตราโมท เรียนฆ้องวงใหญ่จาก
หลวงบำรุงจิตเจริญ (ฐป สาคณะวิสัย) และเรียนกลองแขกจาก
พระพิณบรรเลงราช (แยม ประสานศัพท์) การปฏิบัติโดยปรกติ
ของกรมพิณพาทย์หลวงนั้น ต้องฝึกซ้อมและต่อเพลงกันตลอดทั้งวัน
ทั้งปีพาทย์และเครื่องสาย นอกจากนี้มีราชการพิเศษเท่านั้น

ในกรมมหรสพนี้ มีโรงเรียนสำหรับให้ผู้ที่เยาว์วัยได้ศึกษา
วิชาสามัญด้วย ชื่อว่าโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์
ตั้งอยู่ในบริเวณสวนมิสกวัน นายมนตรี ตราโมท ได้เป็นนักเรียน
พรานหลวงด้วย และสอบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ได้ที่โรงเรียนนี้

นายมนตรี ตราโมท กินนอนอยู่ในวังจันทร์ กรมมหรสพ
เป็นโอกาสที่ได้ฝึกซ้อมตนเองมาก ผู้ที่ฝึกหัดฆ้องวงใหญ่และอยู่
ประจำในวังจันทร์เวลานั้น มีอยู่ด้วยกัน ๓ คน คือ หลวงสร้อย
สำเนียงสนธิ์ (เพิ่ม วัฒนวาทีน) นายกอง เจตนาวัต และนาย
มนตรี ตราโมท พอถึงเวลาประมาณ ๕.๐๐ น. ทั้ง ๓ คน มักจะ
มาท่องเพลงเดี่ยวฆ้องวง พบกันในกรมพิณพาทย์หลวงเสมอๆ
ท่องกันไปจนเกือบ ๗.๐๐ น. จึงจะอาบน้ำแต่งตัวและรับประทานอาหาร
เช้า

ต่อมา พระยาประสานดุริยศัพท์ให้นายมนตรี ตราโมท
เปลี่ยนเป็นคนตีระนาดทุ้ม พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
เป็นผู้สอนในชั้นต้นและพระยาประสานดุริยศัพท์สอนภายหลัง นาย
มนตรี ตราโมท ได้รับเลือกให้เข้าประจำอยู่ในวงข้าหลวงเดิม ซึ่ง
เป็นวงที่จะต้องตามเสด็จพระราชดำเนินเมื่อเสด็จแปรพระราชฐาน
ทุก ๆ แห่ง การโดยเสด็จพระราชดำเนินพระยาประสานดุริยศัพท์
เป็นผู้ควบคุมทุกครั้ง เป็นโอกาสที่ได้ทำการสอนนักดนตรีในวง
ปีพาทย์วงน้อยอย่างใกล้ชิด การได้เข้าอยู่ในวงตามเสด็จนี้ ได้รับ
ความรู้กว้างขวางขึ้นเป็นอันมาก เป็นต้นว่า ได้ฟังกระแสพระ-
ราชดำรัส ได้เห็นพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ตลอดจนทรงแสดง
ละคร และได้สมาคมกับบุคคลในฐานะต่าง ๆ ที่สำคัญที่สุดคือ
ได้รับการฝึกสอนดนตรีอย่างใกล้ชิดจากครู

ส่วนการแต่งเพลง นายมนตรี ตราโมท ได้เริ่มแต่งเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๓ เพลงแรกที่แต่งคือเพลงต้อยตึง ๓ ชั้น ในการแต่ง
ครั้งแรก มีความรู้สึกว่าตนเองยังเป็นเด็ก เกรงว่าแต่งออกไปแล้ว
จะไม่มีผู้รับเอาไปบรรเลง จึงอาศัยชื่อหมื่นประคมเพลงประสาน
(ใจ นิตยผลิน) ให้เป็นผู้ร่วมด้วย เมื่อเพลงต้อยตึงมีผู้ต้อนรับ
แม้วงหลวงก็นำไปบรรเลง จึงแต่งเพลงอื่น ๆ ต่อมา เพลงที่แต่ง
เป็นอันดับที่ ๒ คือเพลงพม่าเห่เถา

พ.ศ. ๒๔๖๗ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดสุวรรณภูมิ
จังหวัดสุพรรณบุรี พระครูโพธิภริณี (สอน) เป็นพระอุปัชฌาย์
พระครูโตะ เป็นอนุศาสนาจารย์ และพระอาจารย์เปลื้อง^(๑)
เป็นกรรมวาจา สอบนักธรรมตรีสนามหลวงได้ที่ ๑ ในจังหวัด
สุพรรณบุรี เมื่อลาสิกขาบทแล้ว กลับเข้ารับราชการตามเดิม

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร ที่พระราชวังพญาไท^(๒) แพทย์ถวาย
การแนะนำให้ทรงฟังนิทานหรือดนตรีเบาๆ ประกอบกับเสวยพระ
โอสธ กรมมหรสพจึงจัดวงเครื่องสายเบาบรรเลงถวายที่ข้างห้อง
พระบรรทม วงเครื่องสายเบา^{นี้}จะต้องทำเครื่องห้ามเสียงให้ได้ยิน
เพียงเบาๆ ทุกสิ่ง และเพิ่มขิมขึ้นอีกสิ่งหนึ่ง ผู้บรรเลงขิมในวง^{นี้}
ก็ คือ นายมนตรี ตราโมท นับว่าเครื่องสายวงหลวงได้มีขิมผสม
เป็นครั้งแรก และ นายมนตรี ตราโมท เป็นผู้ตีขิมในวงหลวงเป็น
คนแรก วงเครื่องสายเบา ได้บรรเลงถวายเวลาบ่ายถึงเย็นทุกวัน
จนพระอาการประชวรหายเป็นปกติ

(๑) ปัจจุบันมีสมณศักดิ์เป็น พระราชสุพรรณากรณ์ เจ้าอาวาส
วัดสุวรรณภูมิ เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

(๒) โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ปัจจุบัน

ต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๘ กรมมหรสพให้ประกอบพิธีไหว้ครู
และให้ข้าราชการกรมพิณพาทย์หลวงเรียนเพลงองค์พระพิราพ
อันเป็นเพลงหน้าพาทย์สูงสุด โดยเชิดครูทองดี (ไม่ทราบนามสกุล)
มาเป็นผู้ทำพิธีครอบประสิทธิ์ประสาท^(๑) ผู้เรียนคราวนั้นมี ๖ คน
คือ พระยาเสนาะดุริยางค์ (ชุ่ม สุนทรวาทิน) พระเพลงไพเราะ
(โสม สุวาทิต) หลวงบำรุงจิตเจริญ (รูป สาคูมะวิชัย) หลวง
สร้อยสำเนียงสนธิ (เพิ่ม วัฒนวาทิน) * หม่อมคนธรรพประสิทธิ์
สาร (ตะ กาญจนะผลิน) และนายมนตรี ตราโมท

ถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ มีการปรับปรุงกรมกองเปลี่ยนย้ายสังกัด
กรมพิณพาทย์โอนมาขึ้นกระทรวงวังพร้อมกับกรมโขนหลวง
นายมนตรี ตราโมทก็ได้โอนย้ายมาด้วย ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๓
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงริเริ่ม
บันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลขึ้นที่วังวรดิศ ทรงขอข้าราชการ
แผนกดุริยางค์ไทยเป็นผู้บอกทำนองเพลง และแผนกดุริยางค์สากล
เป็นผู้บันทึกโน้ต โดยบันทึกทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละอย่าง
นายมนตรี ตราโมท ก็ได้เป็นผู้บอกทำนองระนาดทุ้ม (ไม้) และ

(๑) เดิมพระยาประสานดุริยศัพท์ เป็นผู้ทำพิธีครอบประสิทธิ์ประสาท
ได้ถึงแก่กรรมเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑

ระนาดทุ้มเหล็ก ในสมัยนี้วิทยุกระจายเสียงได้เกิดขึ้นในประเทศไทยแล้ว มีสถานี ๗. และ ๑๑. ส่งกระจายเสียงอยู่เป็นประจำที่ศาลาแดง แผนกบีพาทย์หลวง (เรียกตามสมัยนั้น) ต้องนำวงดนตรีไปบรรเลงกระจายเสียงทุกสัปดาห์ โดยจัดเป็น ๔ วง คือวงบีพาทย์ไม้แข็ง วงบีพาทย์ไม้นวม วงเครื่องสายและวงมโหรี นายมนตรี ตราโมท อยู่ในวงมโหรีและเครื่องสาย นอกจากเป็นผู้บรรเลงแล้วยังต้องช่วยแต่งเพลงใหม่ให้วงทั้งสองบรรเลงด้วย ในระยะนี้จึงเป็นระยะที่นายมนตรี ตราโมท ได้แต่งเพลงประเภท ๓ ชั้นและเถาขึ้นใหม่เป็นอันมาก และได้รับการครอบประสิทธิ์ประสาทให้เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เมื่อพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ตั้งโรงเรียนสอนโน้ตและดนตรีสากล ชื่อว่าโรงเรียนวิทยาสากลดนตรี นายมนตรี ตราโมท ได้เข้าเรียนในโรงเรียนนี้ จึงมีความรู้ทางโน้ตสากลและดนตรีสากลอีกด้านหนึ่ง ทำให้ความรู้ทางดนตรีไทยกว้างขวางขึ้น ในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๘ สโมสรคณะราษฎรประกาศประกวดเพลงรัฐธรรมนูญ นายมนตรี ตราโมท ได้แต่งเพลงวันรัฐธรรมนูญทั้งบทร้องและทำนองเพลงเข้าประกวดด้วย ได้รับรางวัลที่ ๑

พ.ศ. ๒๔๗๘ วงการปี่พาทย์โขนละครโน่นมาสังกัดกรม
ศิลปากร นายมนตรี ตราโมท อยู่แผนกปี่พาทย์หลวงไม่นาน
ก็ย้ายมาประจำโรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางค์ (คือ
โรงเรียนนาฏศิลป์ ในปัจจุบัน) ขณะนั้น พลตรี หลวงวิจิตร-
วาทการเป็นอธิบดีกรมศิลปากร นายมนตรี ตราโมทได้ร่วม
บรรเลงในการแสดงละคร บรรลุทำนองเพลงในเรื่องละครซึ่ง
หลวงวิจิตรวาทการประพันธ์ บางทีก็ช่วยจดโน้ตเพลงซึ่งหลวง
วิจิตรวาทการ ได้ประพันธ์ขึ้น และบางครั้งหลวงวิจิตรวาทการ
มอบหมายให้ช่วยแต่งบทร้องและทำนองเพลง เมื่อหลวงวิจิตรวาท-
การ ริเริ่มการส่งกระจายเสียงเพลงดนตรีประวัติศาสตร์ คือบรรยาย
ประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยมีคำกลอนสรุปเป็นตอน ๆ คำกลอนนั้น
ให้ร้องเป็นเพลง นายมนตรี ตราโมท ก็ได้แต่งเพลงมีลักษณะร้อง
สวดและคลอดนตรีขึ้นประกอบหลายเพลง เรียกว่าเพลงดนตรี
ประวัติศาสตร์ เพลงเหล่านี้ได้นำมาใช้ในการแสดงละครสมัย
ปัจจุบันหลายเรื่อง ถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ จึงย้ายกลับไปเป็นหัวหน้า
แผนกดุริยางค์ไทย

เมื่อหลวงวิจิตรวาทการ^๕ ฟื้นฟูการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ต
สากลขึ้นใหม่ นายมนตรี ตราโมท ได้รับหน้าที่เป็นผู้บอกทำนอง

ระนาดทุ้มและระนาดทุ้มเหล็กเช่นเดิม ทั้งได้รับแต่งตั้งเป็น
กรรมการตรวจสอบเพลงไทยที่บันทึกแล้วนั้นด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลประสงค์จะให้มียุทธเพลงประจำวันที่
๒๔ มิถุนายน อันเป็นวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งมีงานฉลอง
ประจำปี เรียกว่าวันชาติขึ้น จึงประกาศให้ประกวดบทร้องและ
ทำนองเพลงเฉพาะงานนั้นขึ้น นายมนตรี ตราโมท แต่งบทร้อง
และทำนองเพลงเข้าประกวดด้วย ชื่อว่า เพลงวันชาติ ได้รับ
รางวัลที่ ๑ ใช้ร้องในวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นประจำทุก ๆ ปี
จนประกาศยกเลิกงานนั้น

งานด้านเพลงดนตรี เพลงดนตรีที่นายมนตรี ตราโมท
ได้แต่งขึ้น มีทั้งเพลง ๓ ชั้น เพลงเถา เพลงประวัติศาสตร์
เพลงระบำ และเพลงเบ็ดเตล็ด ประมาณ ๒๐๐ เพลง เฉพาะ
เพลงที่ได้รับความนิยมแพร่หลายแต่ละประเภท คือ

เพลงประเภท ๓ ชั้น เช่น เพลงราโค เพลงขับไม้
บันเตาะว้ เพลงเขมรบีแก้วทางสัควา และเพลงจรเข้หางยาว
ทางสัควา เป็นต้น

ประเภทเพลงเถา เช่น เพลงโสมส่องแสง เพลงแขก
กุลิต เพลงแขกต๋อยหม้อ เพลงมอญรำดาบ เพลงขอมทรงเครื่อง
และเพลงขอมเงิน เป็นต้น

ประเภทเพลงประวัติศาสตร์ เช่น เพลงไทยมุง เพลง
น่านเจ้า เพลงสิบสองจุไทย เพลงขุนบรม เพลงฝั่งโขง
เพลงลานนา ๑ และเพลงลานนา ๒ เป็นต้น

ประเภทเพลงระบำ เช่น เพลงนกเขมราภิ เพลง
ระบำพรัตน์ เพลงม่านมณฑล เพลงเกราะสงคราม เพลง
อศวลีลา (ระบำม้า) เพลงมยุราภิรมย์ (ระบำนกยูง) เพลง
ระบำชุมนุมเผ่าไทย เพลงร่ำวงมาตรฐานของกรมศิลปากร ๖
เพลงและเพลงระบำโบราณคดีทั้ง ๕ ชุด เป็นต้น

ประเภทเพลงเบ็ดเตล็ด เช่น เพลงเสมอพม่า เสมอ
ลาว เสมอแขก เพลงโลมมอญ เพลงกราวกลางและเพลงเชิดแขก
 เป็นต้น

ส่วนเพลงที่แต่งขึ้นสำหรับใช้ร้องและบรรเลงในโอกาส
พิเศษก็มีเพลงพม่าไทยอิชฐาน (เมื่อคณะทูตสันถวไมตรีไป
สหภาพพม่า) เพลงลาวไทยปณิธาน (เมื่อคณะทูตสันถวไมตรี
ไปราชอาณาจักรลาว) เป็นต้น

วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๘๕ เปลี่ยนชื่อเป็น “มนตรี”
เพื่อให้ตรงตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการตั้งชื่อบุคคล

เป็นผู้ควบคุมคณะละครคอนและดนตรีไปแสดง ณ เมืองกลัน
ตัน ในงานราชาภิเษกสุลต่านรัฐกลันตัน พ.ศ. ๒๔๘๗ และ
ควบคุมคณะละครคอนและดนตรีไปแสดง ณ ราชอาณาจักรลาว
พร้อมกับทูตสันถวไมตรี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐

งานด้านการประพันธ์ นายมนตรี ตราโมท ได้สนใจวิ
นิพนธ์มาตั้งแต่อยู่โรงเรียน เมื่อได้เข้าอยู่ในกรมมหรสพก็พยายาม
ศึกษาจากหนังสือตำราภาษาไทยและกวีนิพนธ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะ
หนังสือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เป็นสิ่งที่สนใจมากเป็นพิเศษ อาศัยการชอบค้นคว้าตำรับตำรา
ต่างๆ และได้ถามครูบาอาจารย์ผู้มีความรู้อยู่เสมอ ทำให้มีความรู้
กว้างขวาง ชั้นแรกก็แต่งบทกวีนิพนธ์สั้น ๆ ส่งไปลงหนังสือ
พิมพ์ประเภทรายสัปดาห์ รายบ่กซ์และรายเดือน แล้วค่อย ๆ
ทวีความยาวและบทกวีนิพนธ์ที่ยากขึ้นตามลำดับ นายมนตรี
ตราโมทชอบโคลงมาก ตลอดไปจนถึงโคลงกลบทต่าง ๆ ด้วย
ซึ่งปรากฏว่าได้แต่งโคลง เรื่องเขื่อนสมุทรสงคราม และโคลง
กลบทไว้หลายแบบ เช่น โคลงกลบทหลงห้อง โคลงกลบท
พรหมพักตร์ โคลงกลบทสักวา ทั้งยังได้คิดบัญญัติโคลง
กลบทขึ้นใหม่ คือ โคลงกลบทสาธินี อ่านเป็นฉันทสาธินี

ถอดเรียงเป็นโคลง ๔ สุภาพได้ และ โคลงกลบทฉบับ อ่าน
เป็นกาพย์ฉบับ ถอดเรียงเป็นโคลง ๔ สุภาพได้เช่นเดียวกับ
โคลงกลบทสาลินี ส่วนฉันท กาวยและกลอน มีแต่น้อย บทกวี
นิพนธ์เรื่องยาวที่ นายมนตรี ตราโมท แต่งก็คือ ลิลิตอหฺรณ
ราชธรรม นำลงพิมพ์ในหนังสือวรรณคดี สารของสมาคมวรรณคดี
แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้แต่งบทละคอนและนิทาน
ประวัติศาสตร์ให้กรมศิลปากรใช้ส่งกระจายเสียงและแสดงทาง
โทรทัศน์ด้วย

หนังสือประเภทสารคดีซึ่งเกี่ยวกับวิชาการทางศิลป ก็ได้แต่ง
ไว้หลายเรื่อง เช่น ดุริยางคศาสตร์ไทยภาควิชาการ^(๑) การ
ละเล่นของไทย ศัพท์สำกัต์ การบรรเลงปี่พาทย์ในพระราชพิธี
คำอธิบายประวัติและความหมายของเพลงไทยต่าง ๆ ปี่พาทย์
ไทย ปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์ชวา เครื่องสายไทย และเรื่องอื่น ๆ
อีกมาก

นอกจากนี้ยังได้เขียนอธิบายความหมายของคำต่างๆในสารา-
นุกรมไทยของราชบัณฑิตยสถาน และเขียนสารานุกรมสำหรับ
เยาวชนเรื่องดนตรีไทยตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว

(๑) ใช้สอนนักเรียนโรงเรียนศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑

ตำแหน่งราชการ เริ่มตั้งแต่เป็นพนักงานในกรม
พัฒนาภัยหลวง กรมมหรสพ มียศเป็นเด็กชา ได้เลื่อนเป็น
พันเด็กชาตรี โท พันจ่าเด็กชา และมหาดเล็กสำรอง ครั้นโอนมา
อยู่กรมศิลปากร บัญญัติอันดับชั้นข้าราชการใหม่ ก็ได้เป็น
ชั้นจัตวา ตริ โท เอกและพิเศษ ตามลำดับ โดยมีตำแหน่งเป็น
หัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย ศิลปินโท ศิลปินเอก และมี
พระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศิลปิน
พิเศษ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ จนออกจากราชการโดย
เกษียณอายุ และกรมศิลปากรเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
จึงจ้างไว้ช่วยราชการต่อมาอีก ๕ ปี ปัจจุบันเป็นครูพิเศษสอน
วิชาดุริยางคศิลป์ไทย และคีตศิลป์ไทย ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ
ในโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร

เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาบทละครนอกไทย คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาภาษาไทย เกี่ยวกับบทละคร
และวิชาภาษาไทยเกี่ยวกับวรรณคดีและวัฒนธรรม คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ในด้านครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๔ แต่งงาน ภริยาชื่อ
ล้นจี (บุรานนท์) มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ ๒ คน คือ

ชาย ชื่อ ฤทธิ

ชาย ชื่อ ศิลป์

พ.ศ. ๒๔๗๔ นางล้นจีถึงแก่กรรม

พ.ศ. ๒๔๗๙ แต่งงานภริยาชื่อพูนทรัพย์ (นาฏประเสริฐ)

มีบุตร ๒ คน คือ

หญิง ชื่อ ดนตรี

ชาย ชื่อ ญาณิ

ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลตลาดขวัญ
อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี

ประวัติและผลงาน

ของ

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี

ชื่อเดิม แพ้ว สุทธิบุรณ์

เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๔๖ ครั้น
อายุได้ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๔) ได้เข้าถวายตัวในสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา
โดยในชั้นต้นได้เข้าฝึกหัดนาฏศิลป์ต่อครูบารจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ
อยู่ในราชสำนักขณะนั้น ออกแสดงเป็นครั้งแรกในการแสดงถวาย
ทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่ง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ หลายครั้ง ต่อมาได้เป็นพระชายาใน
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เดชาวุธ กรมหลวง
นครราชสีมา มีนามเป็น หม่อมแพ้ว นครราชสีมา

ประวัติการศึกษา

๕ **พหุความรู้วิชาสามัญ** จบการศึกษาตามหลักสูตรของ
โรงเรียนในวังสวนกุหลาบ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคม

ในต่างประเทศ ได้เคยติดตามร่วมไปกับ พลตรี หม่อมสนิทวงศ์
เสนี (ม.ร.ว.ตัน สนิทวงศ์) เมื่อครั้งไปรับราชการเป็นราชทูต
ทหาร ณ ประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ อิตาลีและโปรตุเกส

๕ พันความรู้ทางนาฏศิลป์

จากครูนาฏศิลป์ในราชสำนัก (ครู ละคอนหลวง) เช่น เจ้า
จอมมารดาवाद (ท้าววรจันทร์) ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดา
เขียน ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาทบทิม ในรัชกาลที่ ๕
หม่อมแย้ม (อิเหนา) ในสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
หม่อมอึ้งในสมเด็จพระบัตินุร ๙ จนมีความชำนาญชำนาญ เป็น
นาฏศิลป์เป็นผู้ผ่านการแสดงเป็นตัวเอกในการแสดงถวายทอดพระ
เนตรหน้าพระที่นั่งหลายเรื่อง เช่น เป็นตัวอิเหนาและนางดรสา
ในเรื่องอิเหนา เป็นตัวทศกัณฐ์และพระพิราพ ในเรื่องรามเกียรติ์
เป็นนางเมขลา และ ฯลฯ เป็นต้น ความสามารถในการแสดงนี้
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้
ชื่อว่าเป็นนาฏศิลป์ผู้มีฝีมือเป็นเลิศ

๖ บัจจุบัน

รับราชการเป็นลูกจ้างชั่วคราว ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ
นาฏศิลป์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ในนามนางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายวิชา
นาฏศิลป์ของสถาบันการศึกษา องค์กรและเอกชนอื่น ๆ ตลอดมา
นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในทางศิลปวิทยาสาขา
นาฏศิลป์ไทย อันเป็นที่รวมแห่งศิลป วรรณกรรมและวัฒนธรรม
ดังได้แสดงให้เห็นประจักษ์เป็นพิเศษ และเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์
ต่าง ๆ ครบถ้วนตามระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเหรียญ
ดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา ดังต่อไปนี้

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
ยอดเยี่ยมในวิชาการนาฏศิลป์ของไทยทุกประเภท ดังปรากฏเป็น
ที่แจ้งชัดแล้วด้วยประการต่าง ๆ กล่าวคือ

๑. เป็นผู้รอบรู้ในศิลปวิทยาเกี่ยวกับการแสดงศิลปนาฏ
กรรม เช่น ทำรำของตัวพระ นาง ยักษ์ ลิง และตัวประกอบ
อย่างดีเลิศ ทั้งการแสดงโขน ละคอนชาตรี ละคอนนอก ละคอน
ใน ละคอนพันทาง รวมทั้งการแสดงระบำรำฟ้อนต่าง ๆ

๒. เป็นผู้คัดเลือกการแสดง จัดทำบท และเป็นผู้ฝึก
สอน ดำเนินการฝึกซ้อมและอำนวยความสะดวก ถวายทอดพระ
เนตรหน้าพระที่นั่งเนื่องในโอกาสทรงพระราชทานต้อนรับแด่

พระราชอาคันตุกะ อาคันตุกะ รวมทั้งงานที่รัฐบาล หน่วยราชการ และองค์การต่าง ๆ จัดต้อนรับเป็นเกียรติแก่แขกผู้มาเยี่ยมเยือน ประเทศไทยตลอดมาทุกครั้ง

๓. เป็นผู้คัดเลือกตัวละครมาให้เหมาะสมตามบทบาทของการแสดงละครเรื่องต่าง ๆ อันนับเป็นหลักวิชาสำคัญส่วนหนึ่ง ซึ่งจะอำนวยให้การแสดงทุกเรื่องทุกครั้งดำเนินไปได้อย่างวิจิตรสวยงาม เป็นที่พอใจของผู้ชมการแสดง

๔. เป็นผู้คัดเลือกการแสดง การจัดวางตัวศิลปินผู้แสดง กับฝึกสอนควบคุมการฝึกซ้อมนาฏศิลป์ชุดต่าง ๆ ซึ่งกรมศิลปากร ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้นำไปแสดงเพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในประเทศต่าง ๆ อันได้รับผลเป็นที่น่าภาคภูมิใจตลอดมาทุกครั้ง

๕. เป็นผู้ฝึกสอนและอำนวยความสะดวก การแสดงโขน ละคร การละเล่นพื้นเมือง ตลอดจนระบำรำฟ้อนชุดต่าง ๆ ที่กรมศิลปากรจัดแสดงแก่ประชาชน ณ โรงละครแห่งชาติ สังกัดศาลา ในต่างจังหวัด รวมทั้งที่จัดแสดงทางโทรทัศน์สถานีต่าง ๆ

๖. เป็นผู้อำนวยความสะดวก และชักจูงมรายการแสดง
นาฏศิลป์ต่าง ๆ ที่กรมศิลปากรจัดไปแสดงร่วมในงานของหน่วย
ราชการ องค์กร สถาบันการศึกษาและเอกชน

๗. เป็นวิทยากรบรรยายและตอบข้อซักถามในการอบรม
ว่าด้วยความรู้ทางวิชาการด้านนาฏศิลป์และวรรณกรรม

๘. เป็นที่ปรึกษาในการสร้างนาฏกรรมประเภทต่าง ๆ
ซึ่งหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา สมาคมและองค์กร จัดขึ้น
เป็นกรณีพิเศษ

นางแก้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญในวิชา
การนาฏศิลป์และวรรณคดี โดยเฉพาะบทวรรณกรรมอย่างยอด-
เยี่ยม นอกจากจะมีความเชี่ยวชาญในตำราทำพ้องรำนันมีมา
แต่สมัยโบราณแล้ว นางแก้ว สนิทวงศ์เสนี ยังเป็นผู้มีคุณวุฒิ
ความเชี่ยวชาญเป็น พิเศษในด้านการค้นคิดประดิษฐ์ทำรำให้
เหมาะสมกับยุคสมัย ดำเนินไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน
อันมีมาแต่ดั้งเดิม เป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นประโยชน์เพิ่มเติม
แก่วงการนาฏศิลป์ไทยเป็นเอกประการ ในด้านบทวรรณกรรม
สำหรับใช้แสดง ได้ค้นคิดปรับปรุงเสริมแต่งให้เหมาะแก่ผู้ชม
ตามกาลสมัยไว้มากมายเรื่อง กล่าวคือ

๑. บทละครอน เรื่องอิเหนา ตอนเข้าเฝ้าท้าวดาหา
๒. บทละครอน เรื่องอิเหนา ตอนลมหอบ
๓. บทละครอน เรื่องอิเหนา ตอนอุณากรรณชนไก่
๔. บทละครอน เรื่องอิเหนา ตอนบุษบาชมศาล
๕. บทละครอน เรื่องสังข์ทอง ตอนเลียบเมือง
๖. บทละครอน เรื่องสังข์ทอง ตอนเลือกคู่หาปลา
๗. บทละครอน เรื่องสังข์ทอง ตอนตัดลิ้น
๘. บทละครอน เรื่องสังข์ทอง ตอนนางมณฑาทองกระท่อม
๙. บทละครอน เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายเพชรพลาย
บัวออกศึก
๑๐. บทละครอน เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ
๑๑. บทละครอน เรื่องไกรทอง ตอนที่ ๑ ตะเภาแก้วตะเภา
ทอง และบริวารไปเล่นน้ำ
๑๒. บทละครอน เรื่องไกรทอง ตอนที่ ๒ ตามนางวิมาลา
กลับไปถ้ำ
๑๓. บทละครอน เรื่องพระอภัยมณี ตอนพบนางละเวง
๑๔. บทละครอน เรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร

๑๕. บทละคอน เรื่องไชยเชษฐ ตอนนางสุวิญชาถูกจับ
ตอน ๑
๑๖. บทละคอน เรื่องไชยเชษฐ ตอนนางสุวิญชาถูกจับ
ตอน ๒
๑๗. บทละคอน เรื่องมโนห์รา จับตั้งแต่พรวนบุญ (ช่วยแต่ง
บางตอน)
๑๘. บทละคอน เรื่องรถเสน (ช่วยแต่งบางตอน)
๑๙. บทละคอน เรื่องแก้วหน้าม้า ตอนถวายลูก
๒๐. บทละคอน เรื่องสังข์ศิลป์ไชย ตอนท้าวเสนากุญเข้า
เมือง
๒๑. บทละคอน เรื่องเงาะป่า
๒๒. บทละคอน เรื่องอิเหนา ตอนศึกกระหมังกุหนิง
๒๓. บทละคอน เรื่องคำวี่ ตอนได้นางในกลองศึกถึงเฝ้า
พระขรรค์
(ตอนได้นางในกลองศึกแต่งเอง)
๒๔. บทละคอน เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนเสียงว่าว-ชมถ้ำ
๒๕. บทโขน ตอนปราบกากนาสูร
๒๖. บทโขน ตอนไมยราพณ์สะกดทัพ
๒๗. บทโขน ตอนศึกบรรลัยกัลป์

๒๘. บทโขน ตอนปล่อยม้าอุปการ

๒๙. บทละคอน เรื่องพระอภัยมณี ตอนนางละเวงพบดิน
ถนน

๓๐ บทละคอน เรื่องอิเหนา ตอนประสันตาค่อนก

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญได้เคย
ผ่านการฝึกหัดได้ร่ำร่ำและจดจำได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ยัง
เป็นผู้มีความสามารถคิดประดิษฐ์กระบวนการทำรำขึ้นใหม่ไว้อีกเป็น
จำนวนมาก เช่น

๑. กระบวนทำรำร้องในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ ของรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒

๒. กระบวนทำรำร้องในการแสดงละคอน เรื่องอิเหนา
ของ รัชกาลที่ ๒

๓. กระบวนทำรำรำของระบำ ซึ่งปรากฏในการแสดง
นาฏกรรมต่าง ๆ ที่กรมศิลปากรจัดแสดงทุกเรื่อง

๔. กระบวนทำรำรำชุดต่าง ๆ ที่กรมศิลปากรจัดแสดง

นางแพ้ว สนิทวงศ์เสนี มีส่วนสำคัญในการธำรงรักษา
ฟื้นฟูเผยแพร่ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
ทั้งในทางธำรงรักษาศิลปและวัฒนธรรม กับเป็นผู้มีความคิด
ริเริ่ม และอุทิศตนให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างแท้จริง.